Školska knjižnica - kreativna učiteljica poduzetničkih i čitalačkih kompetencija

Milačić, Margareta

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:253935

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-16**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA

Ak. god. 2023./2024.

Margareta Milačić

Školska knjižnica – kreativna učiteljica poduzetničkih i čitalačkih kompetencija

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, veljača 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvale

Velika hvala mentorici profesorici dr.sc. Mihaeli Banek Zorici za stručnost, inspiraciju i smjernice vezane za temu i sadržaj mog diplomskog rada te razumijevanje i strpljenje za njegov završetak.

Također zahvaljujem dragoj Dijani Šoboti na poticaju i savjetima koje mi je nesebično upućivala te velikoj podršci i ljubavi od strane mog partnera Gorana.

Hvala mojim roditeljima, preminulom tati koji nije nažalost dočekao moju diplomu bibliotekarstva te mojoj mami koja je strpljivo pratila i poticala moje obrazovanje.

Zahvaljujem svim mojim prijateljima i kolegama koji su me osnaživali za vrijeme studiranja i pisanja ovog diplomskog rada.

SADRŽAJ

1. Uvod 5

2. Funkcija školske knjižnice i knjižničara 6

3. Kontekst provedbe aktivnosti poticanja čitanja i razvijanja poduzeništva - OŠ Žitnjak 8

3.1. Povijest školske knjižnice OŠ Žitnjak 9

3.2. Knjižnica kao prijateljica 10

4. Aktivnost potiče čitanje, a čitanje aktivnost 12

5. Čitati ili ne čitati i još k tome *kako* čitati… pitanje je sad 15

5.1. Čitanjem do zvijezda… i puno dalje 20

5.2. Konačno čitam - *KONTAM* 25

5.3. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica… i/ili knjižničar(ka)?“ 29

5.4. Dramska grupa 37

5.5. Lav, slon i poneka ptica: priče u muzeju 41

6. Poduzetništo kao važan faktor obrazovanja 44

6.1. Kultura moja avantura – KUMA 50

6.1.1. Evaluacija izvannastavne aktivnosti KUMA 61

6.2. Projektna nastava u knjižnici 66

6.2.1. InClude: *Novi početak* – suradnja s Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina 67

6.3. Daj šapi glas! 76

7. Zaključak 88

Literatura 90

Popis tablica 93

Popis slika 94

Sažetak 95

Summary 96

1. Uvod

Važan segment u radu s djecom svakako je pristup; način kako s učenicima surađivati, komunicirati, kako i koliko se osluškuju njihovi interesi i kako ih se usmjerava prema onome što je za njih dobro i što im se, u konačnici, duguje.

Škola kao institucija obvezuje učenike na redovito pohađanje nastave, poštivanje kućnog reda i izvršavanje školskih obaveza. Kao mjesto nulte tolerancije na nasilje nastoji taj moto i opravdati. Možemo je promatrati iz različitih kutova, kao roditelj, profesor, dijete, itd., no ono što je svima zajedničko, i čemu se teži, jednom riječju je – zadovoljstvo. Roditelj želi biti zadovoljan svojim djetetom i školom koju ono pohađa, službenici škole žele biti zadovoljni ravnateljem, učenicima, kolektivom, djeca žele imati drage prijatelje, zanimljive učitelje i dobre ocjene. Tako se kroz takve težnje i povezanost na tom putu obrazovanja grade poznanstva, odnosi, ciljevi, uspjesi, pa i neuspjesi, iskustva, prijateljstva…

Knjižnice slove kao pozitivan odjel škole čak i kad djeca ne vole čitati. Iako se svaki knjižničar trudi da dijete zavoli, voli i neprekidno nadograđuje ljubav prema knjigama, knjižnica je mjesto koje pruža puno više od literature i pokojeg animiranog filma. Mjesto je to gdje se okupljaju djeca i odrasli, gdje se održavaju razne radionice, projekti, natjecanja, predavanja, gostovanja i razne druge aktivnosti.

Sve te aktivnosti imaju svoj cilj i svrhu. U nastojanju da djeci budu što privlačnije i zanimljivije čine ih zabavno edukativni sadržaji koji indirektno, ali ciljano kod učenika razvijaju samostalnost, samopouzdanje, kreativnost, logičko zaključivanje, kritičko mišljenje, organizaciju i još puno više. Ovaj diplomski rad opisuje samo neke od tih aktivnosti.

Svrha ovog rada je analizirati i istražiti te slikovito predočiti i razložiti na koje sve načine, odnosno kojim aktivnostima školska knjižnica može poticati čitanje i razvijati poduzetničke kompetencije kod učenika. Cilj rada je pokazati da se razvijanje poduzetništva, tj. poduzetničkih i čitalačkih kompetencija preklapaju i nadopunjuju unutar izvannastavnih aktivnosti. Navedeno će biti prikazano na primjeru odgojno-pedagoškog rada u školskoj knjižnici OŠ Žitnjak, Zagreb.

Sve su aktivnosti, bilo da se radi o projektu, radionici, primjeru dobre prakse, natjecanju ili izvannastavnoj aktivnosti, prikazane na sebi svojstven način jer se međusobno tematski i izvedbeno razlikuju.

2. Funkcija školske knjižnice i knjižničara

Svaka je škola organizirana na način da ubraja i ističe školsku knjižnicu kao neodvojivi dio čime naglašava važnost njenog odgojno-obrazovnog djelovanja. Knjižnica *prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja* što je čini informacijskim i nastavnim središtem škole. Ona je centar svih odgojno-obrazovnih zbivanja u školi, mjesto sastanka i provedbe široke palete stvaralačkih mogućnosti učenika i učitelja koji dolaze samostalno ili organizirano, te se na taj način ostvaruju i korelacije nastavnih predmeta. Knjižnica učenike osposobljava za samostalan rad te stvara naviku i potrebu za čitanjem i praćenjem literature (Kovačević, Lasić-Lazić, Lovrinčević, 2004).
Za kvalitetan rad školske knjižnice važni su dobri programi rada i kvalitetne usluge korisnicima, adekvatan i funkcionalan prostor uz odgovarajuću opremu knjižnice i čitaonice što uključuje bogat i raznovrstan fond. Poželjna je dostupnost informatičke opreme, mogućnost pretraživanja knjižničnih kataloga i interneta. Važno je također održavati estetski izgled i red u knjižnici kako bi njeno korištenje svima bilo ugodno i privlačno (Jozić, 2012).
Neizostavni dokumenti kao temelj školskom knjižničarstvu IFLA-ine su i UNESCO-ove smjerice za školske knjižnice te UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. U Manifestu stoji da „školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informaciji. Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život odgovornih građana*"* (kod Barić Karajković, 2012:77).
Školski knjižničar je stručni suradnik u nastavi koji s učenicima i kolegama radi na zajedničkim projektima, izvannastavnim aktivnostima i svim oblicima suradnje s djecom, djelatnicima škole kao i vanjskim suradnicima. Rad i organizacija fokusirani su na potrebe korisnika, praćenje aktualnih zbivanja i odnos prema obrazovanju. To je osoba koja će „prirediti pozornicu na kojoj će se odvijati učenje" (Kovačević, Lasić-Lazić, Lovrinčević, 2004).
Kompetencije školskog knjižničara obuhvaćaju ***stručnost*** pri poslu koji obavlja što uključuje njegovo stručno znanje i obrazovanje te primjenu najnovijih metoda rada s učenicima pri čemu se posebno misli na razvijanje informacijske pismenosti. Knjižničar sam osmišljava svoj ***kurikulum i godišnji plan i program*** knjižnice s ciljem da se oni provedu i uspješno realiziraju u praksi. Također neprestano ***usavršava svoja znanja*** sudjelovanjima na seminarima, webinarima, stručnim skupovima i sl. Knjižničar redovito ***brine o stanju fonda*** školske njižnice te o njegovom korištenju od strane korisnika. Veliku važnost u radu školskog knjižničara ima ***odgojno – obrazovni rad s učenicima*** i ***suradnja*** s kolegama i upravom škole. Spremnost na organizaciju raznih manifestacija

u školi, sklonost timskom radu te dosljednost, srdačnost i uslužnost prema korisnicima također su poželjne karakteristike kvalitetnog knjižničara (Jozić, 2012).

Kad je riječ o razvoju poduzetničkih kompetencija kod učenika, uloga i potencijal školskih knjižničara još uvijek je nedovoljno iskorišten i istražen, a prostor i potreba za njihovim aktivnim uključivanjem u razvoj i provedbu aktivnosti poticanja i razvoja poduzetničkih kompetencija svakako postoji, provođenjem aktivnosti kod učenika već od najranije dobi (Banek Zorica, 2022; Banek Zorica i Bijelić, 2019). Doprinos ovog diplomskog rada očituje se upravo u prilogu boljem razumijevanju i uvidu u postojeće prakse i aktivnosti školskih knjižničara u tom pogledu.

3. Kontekst provedbe aktivnosti poticanja čitanja i razvijanja poduzeništva - OŠ Žitnjak

S obzirom da se ovaj diplomski rad primarno bavi prikazom prošlih i tekućih aktivnosti školske knjižnice na primjeru konkretne škole, u uvodnom dijelu potrebno je ukratko predstaviti samu školu u kojoj djeluje predmetna knjižnica. Iako je glavni protagonist školska knjižnica koja ima svoje zakone, pravilnike, standarde, nastavne planove i programe, kurikulume i ostale zakonske i podzakonske akte, u ovom se diplomskom radu oni neće detaljno opisivati.

Osnovna škola Žitnjak nalazi se na rubnom dijelu grada Zagreba i broji četiristotinjak polaznika. Prije desetak godina brojala ih je sedamstotinjak, ali iz godine u godinu, broj djece se smanjivao. Učenici koji tamo pohađaju nastavu pretežno su pripadnici nacionalnih manjina: Romi, Bošnjaci, Albanci i drugi. Kao što je nerijetko slučaj i u drugim školama, i u OŠ Žitnjak postoje poteškoće često povezane sa socijalnom i egzistencijalnom situacijom nekih učenika, roditeljskim nemarom, neusvojenim navikama prihvaćanja i ispunjavanja školskih obaveza, ali i manjkom samopouzdanja, nesigurnošću i strahom. Djeci u takvim okolnostima potrebno je pružiti više pažnje i dobro promišljenih programa, koji ne zaziru izaći iz okvira standardnog plana i programa rada predviđenih za osnovne škole. Najmanje što se može pružiti je pažnja i pomoć pri razvijanju jednog od osnovnih alata za život, a to je komunikacija. Čitanje, kao neprocjenjivo važan i ključan faktor pri (spo)razumijevanju i snalaženju u raznim okolnostima važnim za egzistenciju, traži kvalitetne, dobro osmišljene aktivnosti namijenjene učenicima, kako onima s teškoćama u čitanju, tako i skupinama koje jednostavno nisu razvile čitalačke navike, te redovitim čitačima u svrhu još većeg zanimanja za knjigu i daljnji razvoj. Čitanje može motivirati aktivnost, a aktivnost čitanje. Aktivnost, ako je dobro vođena, razvija poduzetničke vještine koje jačaju i grade samopouzdanje i sposobnost snalaženja i ostvarivanja životnih ciljeva.

Tu ponosno svoje usluge nudi školska knjižnica kao mali centar raznih događanja, mjesto kojem je svrha omogućiti ugodan boravak uz zanimljive sadržaje kojima je glavna misija pružiti djeci obrazovanje za život.

3.1. Povijest školske knjižnice OŠ Žitnjak

Prema zapisu pronađenom na mrežnoj stranici škole umirovljenog dipl. knjižničara i profesora Dragutina Čavlovića, navodi se da je nasreću sačuvana, stara spomenica škole zabilježila datum 1. listopada 1911. kad su se otvorila vrata niže pučke škole u naselju Žitnjak-Petruševec u Zagrebu. Prva školska godina u novoj školi započela je 2. listopada 1911. Ukupan broj djece koja su tog dana upisana u školu i sjela u klupe bio je 35. Nakon osam dana grad je dodijelio prva novčana sredstva za nabavu knjiga za knjižnicu. Knjižnica je od tada stalno dobivala namjenska sredstva za nove knjige.

1958. godine izvršeno je useljenje u novu montažnu zgradu. Škola u rujnu 1959. dobiva ime Osnovna škola "Đuro Đaković", a Spomenica iz 1963./64. bilježi: »Knjižnica je smještena u dva ormara u hodniku. Knjiga ima oko 700 za učenike i nastavnike, ali u slabom stanju i malo ima onih knjiga koje trebaju Školi«. U knjižnici su po potrebi radili učitelji razredne nastave ili učitelji hrvatskog jezika i drugih predmeta kao dio satnice ili kao dopunski rad.

Godine 1991. škola mijenja ime u Osnovna škola Žitnjak. Izgradnja nove školske zgrade OŠ Žitnjak počela je 1997. godine uz potporu poglavarstva Grada Zagreba. Nakon tri godine gradnje, 11. rujna 2000. zazvonilo je školsko zvono u novoj zgradi i 630 učenika razvrstanih u 25 razrednih odjela započelo je nastavu u novim prostorima.

Uvjeti za bilo kakav normalan rad knjižnice u samim počecima nisu postojali. Knjige su bile u ormarima, nije bilo mogućnosti da korisnici pogledaju što ih zanima. Bez obzira na stiješnjen prostor, knjižnica se bogatila novim lektirnim naslovima i referentnom građom. Nakon preseljenja u sadašnji objekt 2000. godine, knjižnica je dobila suvremen prostor od 120 m2 i spremište knjižnice. Tada je bila opremljena odgovarajućom opremom – računalima za učenike i učitelje, projektorima, grafoskopima, pijaninom, televizorom. Održavali su se razni susreti s književnicima i glumcima, predavanja za učenike i roditelje, radionice različitog sadržaja za učenike, učitelje i roditelje, manji glazbeni susreti, sjednice i druge aktivnosti.

Nažalost, zbog potreba preraspodjele prostorija, 2016. knjižnica gubi svoj komfor i opremu i seli u prostor nekadašnje zbornice od sedamdesetak kvadratnih metara. Smanjena kvadratura, sa samo dvanaest sjedećih mjesta ograničava zaprimanje učenika i uvelike utječe na mogućnosti rada.

Knjižnični fond bogati se sporo i skromno putem vlastite nabave, poklonima, otkupom Ministarstva znanosti i obrazovanja (MZO) i Grada Zagreba. Usprkos neadekvatnoj veličini prostora i skromnom i lošem stanju fonda, radi se o ugodnom prostoru veselih boja namijenjenom

prvenstveno djeci. U njoj se, osim posudbe knjiga, održavaju razne izvannastavne aktivnosti, manifestacije i gostovanja, izložbe, predavanja, mali sastanci, razne radionice i druge aktivnosti.

3.2. Knjižnica kao prijateljica

Škola ima važnu ulogu u promicanju čitanja, a još važniju školska knjižnica. Razvoj čitalačkih sposobnosti kod učenika neophodan je za dobre rezultate u odrasloj dobi. Visoka razina pismenosti smatra se temeljem djetetova školovanja što znači da bez nje ne može ostvariti uspjeh u obrazovanju.

„Knjižnica je prostor, partner, organizator ili utočište…mjesto koje se mijenja, raste, i živi sa zajednicom kojoj služi.“ (Ferenčić Martinčić, Lesinger, 2019:16).

Kroz knjižnicu godišnje prodefiliraju razni projekti, izvannastavne aktivnosti, predstave, gostovanja, kvizovi i sl. Svaka takva aktivnost ima svrhu poticati djecu na čitanje, razvijanje poduzetničkih kompetencija, informacijske pismenosti, kreativnog izražavanja i općenito podizati njihovu samosvijest i samopouzdanje.

Ne tako davno, mnogi su se našli u situaciji koja je aktivirala visoku stopu snalaženja čak i kod onih koji se inače čvrsto drže sigurnih, utabanih puteva. Iako sjećanje na pandemiju COVID-19 sve više blijedi, uz svu neugodnost tadašnje situacije, postoji i druga strana te nemile pošasti koja je donijela i neke dobrobiti. Dok su s jedne strane mnogi ostali zatečeni i stegnuti raznim ograničenjima, s druge se već posezalo za čudesnim načinima realizacija zacrtanih ciljeva. Školske klupe neko je vrijeme zamijenila virtualna učionica, a školske knjižnice ekran računala kao jedini prijenosnik, komunikator i davatelj usluga za koje su zaduženi školski knjižničari (vidjeti npr. Mesić Muharemi i sur., 2021). Upravo su oni, više nego ikad, širili svoje vidike istražujući web alate koji su zauzeli nezamjenjivo mjesto u njihovom radu, po povratku na poznato i drago radno mjesto žive komunikacije - knjižnicu.

Računalo je ostalo ne samo izvor informacija i radni alat bez kojeg knjižničarski posao teško može ispuniti svoj kapacitet, već suradnik, supatnik, sugovornik i savjetnik, pomoćnik pri komunikaciji, širitelj ideja, prenositelj vizualnih informacija, alat za prezentacije, pomoćni učitelj kroz zabavu u obliku kvizova, križaljki, zagonetki.

Za sve nove stvari treba proći neko vrijeme kako bi ih se prihvatilo i kako bi one zauzele svoje mjesto, pokazale se izuzetno korisnima, postale iskoristive, čak štoviše, sjajno sredstvo za rad. To možemo reći za informacijske i komunikacijske tehnologije te nove medije u knjižnici.

Informacijska i komunikacijska tehnologija rapidno napreduje, iz dana u dan nude se nova rješenja, pristupi, ideje, a cjeloživotno učenje postalo je sastavni dio kontinuiranog obrazovanja (Javor, Štefančić, 2006).

Knjižnica je oduvijek bila posebno i jedinstveno mjesto u školi. Mjesto za čitanje, stvaranje, istraživanje, gdje um odmara, ali i aktivno vježba; wellness i/ili mala teretana za mozak. Prostor za kvizove, križaljke, drva za vješala i osmosmjerke. Ugodan boravak gdje se sluša, gleda, smije, odmara, zabavlja, misli, govori i uživa. Mjesto je to gdje se uvijek u nečemu sudjeluje.
Knjižnice su zasigurno velike riznice raznih aktivnosti i mogu puno toga pružiti svojim korisnicima. Jedna od tema koje knjižničari znaju uvrstiti u svoj repertoar su spomendani. Vođeni datumima koji nadolaze pripremaju obilježavanja koja se za te dane vežu (svjetski i međunarodni dani, godišnjice smrti ili rođenja, spomendani i sl.).

Pri razradi i osmišljavanju sadržaja knjižničarima mogu pomoći razni alati poput Canve, Book Creatora, Prezija, Geniallyja, PPT-a. i dr. Brzi razvoj tehnologije, od pozitivnih stvario donio je široku paletu zanimljivih online platformi za učenje kroz igru. Sve se češće igre uvode u obrazovni sustav posebno kod onih koji podržavaju takav načina učenja. Kroz vođenu igru učenici znatno motiviranije uče te jače osjećaju uspjeh (Peti-Stantić, 2019).

Važno je odabranu temu obraditi na djeci što interesantniji način. Tako se, upravo u knjižnici, može upoznati npr. Ivana Brlić-Mažuranić, Hans C. Andersen, Van Gogh, Nikola Tesla, Grigor Vitez i mnogi drugi. Zasigurno se može saznati nešto o haiku poeziji, informacijskoj pismenosti, Danu Roma i još puno toga. Uz sve navedeno doživljaje prezentacija upotpunit će duhovite ilustracije, zvučni efekti ili glazbene pozadine. Osim što se u knjižnici mogu upoznati uistinu zanimljive osobe, što uživo, što preko prezentacija, likovi, pojmovi, činjenice i sl., knjižnica može svojim posjetiteljima, riječima jednog djeteta, postati „draga prijateljica“. Iz svega spomenutog razvila se ideja o izvanastavnoj aktivnosti *Kultura, moja avantura – KUMA* koja će u poglavlju u nastavku biti detaljno opsana.

4. Aktivnost potiče čitanje, a čitanje aktivnost

Čemu služe izvannastavne aktivnosti, projekti, radionice i sl. koje se provode u osnovnim školama, a čine sastavni dio godišnjeg plana i programa svake osnovne škole?

Ono što se uspije pružiti djeci, za vrijeme njihovog osnovnoškolskog obrazovanja, svakako može biti odskočna daska na putu prema njihovom odrastanju. Svi koji s djecom rade obvezuju se osposobiti ih, što više razvijati njihove talente i vještine, ojačati ih za ono što ih tek čeka, graditi njihovo samopouzdanje, jačati kritičko mišljenje, samostalnost, čitalačku pismenost, informacijsku pismenost, razvijati kreativnost, samosvijest te jačati poduzetništvo.

Ono što je specifično za pojam bilo kakvih izvannastavnih aktivnosti, prepoznaje se u samom nazivu – radi se o aktivnostima koje se održavaju izvan obaveznog vremena koje učenik treba provesti u nastavi što samim time uključuje njegovu slobodnu volju sudjelovanja. Karakteristično za školsku knjižnicu je njena uloga podrške nastavnom procesu škole. Djeca su prvenstveno, uz ostalo osoblje škole, korisnici knjižnice, a potom učenici. „Onaj knjižničar koji zna da pred sobom ima korisnika – učenika i da mu je knjižnica uspješna koliko je zadovoljio potrebe tog korisnika daleko će kreativnije osmisliti ponudu usluga svoje knjižnice od onog knjižničara koji ima dovoljan broj lektira za posudbu i koji je održao sve potrebne satove da ih upozna s knjižnično-informacijskim programom“ (Stančić, 2010:11).

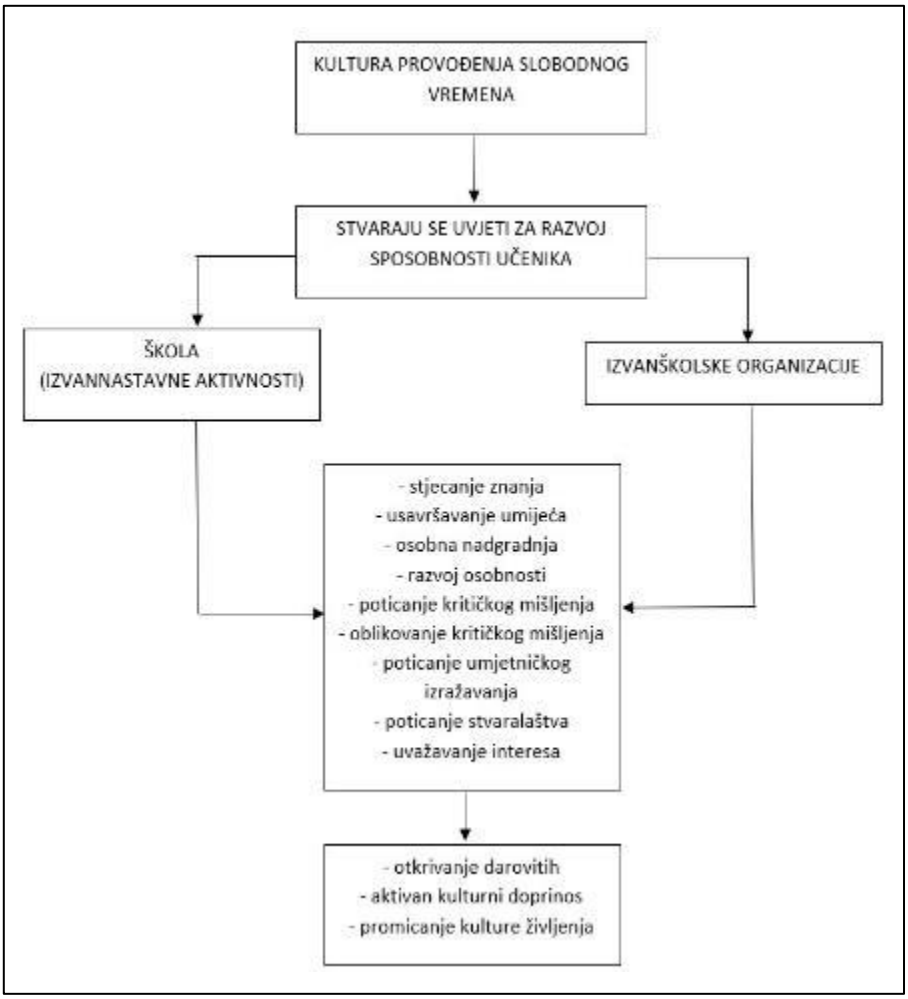

Slika 1. Kultura provođenja slobodnog vremena (Pejić Papak, Vidulin, 2016:63)

Kada se govori o slobodnom vremenu u kontekstu raznolike ponude programa koji se održavaju u knjižnici (Slika 1), a vodi ih i koordinira glavni i odgovorni urednik, knjižničar, onda mislimo na odgoj i poučavanje učenika raznim vještinama i znanjima. Do izražaja dolazi sloboda učenika, stvaralaštvo i njihova samoaktivnost (Pejić Papak, Vidulin, 2016).

U publikaciji *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi* Pejić Papak i Vidulin navode zadatke izvannastavnih aktivnosti (prema Mlinarević, Brust Nemet, 2012:143). Uz njihova obrazloženja bit će navedene izvannastavne aktivnosti provedene u OŠ Žitnjak koje su se posebno očitovale u pojedinim stavkama:

- povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina i navika stečenih u nastavi i izvannastavnim aktivnostima te usvajanje novih znanja, vještina i navika → *Kultura moja avantura-KUMA*
- razvijanje interesa za duštveno koristan, humanitarni i volonterski rad te osposobljavanje za aktivno sudjelovanje u društvenom životu i njegovom civilnom i demokratskom razvoju → *Daj šapi glas!, Učenička zadruga Ruke*
- identifikacija darovitih učenika i učenika koji pokazuju pojačani interes za pojedino područje → *Dramska grupa, Čitanjem do zvijezda*
- pobuđivanje znatiželje i poticanje dječjeg stvaralaštva → *Kultura moja avantura-KUMA, Učenička zadruga Ruke, InClude, lokalna aktivnost Novi početak*
- osposobljavanje za komunikaciju, interakciju i suradnju s drugima → *Kultura moja avantura-KUMA, Čitanjem do zvijezda, Dramska grupa*
- učenje fleksibilnosti i tolerancije → *InClude, lokalna aktivnost Novi početak*
- osposobljavanje za aktivnosti u slobodnom vremenu koje će biti u funkciji razvoja odgoja i obrazovanja, prevencije svih vrsta ovisnosti, zaštite i unapređivanja zdravlja.“→ *Dramska grupa.*

5. Čitati ili ne čitati i još k tome *kako* čitati… pitanje je sad

Neizostavna knjižničarska, ali nažalost često ne i dječja, radost, svakako su lektire. Danas se sve više u nastavi, ali i izvan nje, koriste razni maštoviti načini kako obraditi lektiru. Vječni izazov učitelja i knjižničara je kako razviti interes učenika za knjigu i još veći, kako ga zadržati.
Školski knjižničari od samog početka školske godine nalaze razne načine kako uopće privući učenike da dolaze češće u školske knjižnice i da posuđuju i čitaju što više knjiga iz različitih područja znanja (Jozić, 2010).
Svi koji sudjeluju u promicanju čitanja kod djece i mladih, bilo da se radi o roditeljima, učiteljima, knjižničarima, ujedno ih osposobljuju za bolje snalaženje kroz život (Peti-Stantić, 2019).

Ono što će možda mnogi školski knjižničari prepoznati kao dnevnu rutinu, je pitanje koje učenici pri posudbi lektire i prilikom skupnog posjeta knjižnici redovito postavljaju: koliko knjiga ima stranica. Ako se knjižničar/ka malko i našali pa npr. umjesto 100 kaže 300 stranica, djeca će tu informaciju primiti vrlo ozbiljno, s mučnim grčem na licu. Nažalost, knjižničari znaju svjedočiti otvorenim samopohvalama djece koja pucaju od ponosa jer su dobila sjajne ocjene iz lektire, a da knjigu nisu ni otvorili. Internetski „kratki sadržaj“ na nekim stranicama koje se bave lektirama mnogima su uobičajeni način rješavanja obaveze čitanja istih. Naravno, ne čine to sva djeca, ali činjenica je da mnoga u svom osnovnoškolskom obrazovanju ne posude ništa drugo do li obavezne lektire te je ona jedina poveznica s cjelovitim književnim djelom (Gabelica, Težak, 2017). Zato je izuzetno važno od prvog susreta s djecom, u prvom razredu, raditi na poticanju čitanja.
Nezavisna znanstvenica, književna kritičarka i urednica Marija Ott Franolić održala je u listopadu 2023. u Knjižnici i čitaonici "Fran Galović" u Koprivnici zanimljivo predavanje o užitku u čitanju. Između ostalog je kazala: „Kad bismo djeci i mladima omogućili da pronađu svoju vrstu tekstova, da urone duboko u štivo koje ih se izravno tiče, da čitaju puno i sve više, proširuju svoje svjetove i produbljuju znanja, možda bismo im omogućili da ostvare svoje pune kreativne i intelektualne potencijale.“ (Ott Franolić, 2023).
Ott Franolić u svom predavnju govori o osobnom iskustvu u vremenu osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja te navodi da je škola nije motivirala da radi i razvija one stvari koje može i voli već se od nje stalno tražilo da poboljša one stvari koje ne može. Dalje tumači kako ima puno onih koji postanu rano motivirani na nešto što ih privlači, no sustav ih silom gura u nešto što ih ne zanima. Zato od djece treba saznati što im je zanimljivo te ih potom usmjeravati; znatiželju

pretvoriti u motivaciju, a nju u cjeloživotnu strast. Dolaženje do interesa i znanja je proces. I sama je krenula prvo od bajki i slikovnica te je s vremenom došla do vrlo ozbiljnih tekstova. Kad se takav jedan proces prođe, užitak je golem za razliku od kratkotrajnog zadovoljstva kao kad se npr. u školi dobije petica. Da bi intelektualno napredovali, mladi moraju znati čitati, a da bi uistinu „znali" čitati, trebaju osjetiti užitak u čitanju. Ott Franolić u svom predavanju spominje koliko nam je digitalna tehnologija donijela dobroga, ali nas je, što se čitanja tiče, dovela do tzv. „prelijetanja" (eng. *skimming*).

Kad bismo djeci prvo davali tekstove koji ih zanimaju, utrli bismo put prema čitanju s užitkom. Djeci ne treba podilaziti prelakim sadržajem, treba im pokazati da složeni tekstovi mogu biti uzbudljivi i zanimljivi. Početno mu predložiti lakši sadržaj, koji je djetetu privlačan da bi kasnije postepeno prelazilo na teži i došli do trenutka kad je čitanje sa zadovoljstvom nagrada za intelektualni napor. Užitak nije razmaženost, užitak nije gotovanstvo (Ott Franolić, 2023). Pred kraj svojeg predavanja objašnjava koji se sve dijalozi mogu dogoditi kod čitanja. Dijalog može biti s autoricom ili autorom knjige, može se razviti između likova i čitača, ali i između tekstova međusobno. Tako se kroz čitanje poezije može dogoditi sjećanje na neki roman itd. (ibid.).

„Čitanje iz užitka nije romantičarsko shvaćanje književnosti, nego opis ljudske potrebe da se putem umjetnosti – u ovom slučaju, umjetnosti riječi – otvori, sukobi, preispita, inspirira i artikulira. Cilj svake umjetnosti, pa tako i književnosti, jest oplemeniti čovjeka; dijete koje uživa u knjigama (pa čak i onim lektirnim), u intimi druženja s pisanom riječi dolazi do novih spoznaja, širi vidike, pogled na svijet i na samoga sebe." (Gabelica, Težak, 2017:14).

Dinka Juričić, prof. hrvatskog jezika, suradnica Školske knjige kao savjetnica za cjeloživotno obrazovanje na Školskom portalu, 2019. napisala je zanimljiv članak „Čarobni trokut čitanja" koji vrijedi ekstenzivno citirati:

> *Knjige čitamo da bismo došli do informacija, da bismo se zabavili i da bismo rasli kao osobe. Informacija, zabava i osobni rast – to je čarobni trokut čitanja. Ako bilo koji od njegovih triju kutova izostane – nema čarolije. A ako nema čarolije, čitanje prestaje biti užitak.*
>
> *Ima jedna prastara knjiga o čitanju [...] Riječ je o knjizi How to Read a Book Mortimera Adlera iz 1940. godine [...] Adler, naime, govori o četirima razinama čitanja. I kad čovjek o njima malo promisli, sve postaje kristalno jasno. Na prvoj razini uopće nema čarolije, na drugoj i trećoj ima je malo, čarolija zagrli samo onoga tko stigne do četvrte razine. Problem je samo u tome što mnogi, zaista mnogi odustanu puno prije četvrte razine. O čemu je zapravo riječ?*

*1.] **Elementarno čitanje** – to je ono čitanje kod kojega je dovoljno znati ispravno protumačiti slova, povezivati ih u riječi i rečenice te razumjeti što one znače. Tim je čitanjem moguće razumjeti jednostavne priče i odgovoriti na pitanje o čemu se u tekstu radi.*

*2.] **Inspekcijsko čitanje (skimming)** – brzinsko prelijetanje preko teksta ili knjige kako bismo razumjeli njegov koncept, strukturu, temu kojom se bavi [...] u nekoliko minuta preletiš knjigu, stekneš sliku o njoj i odlučiš koje bi dijelove bilo vrijedno polako pročitati.*

*3.] **Analitičko čitanje** jest pozorno čitanje, svojevrsno „žvakanje i probavljanje" knjige kako bismo je razumjeli i kako bismo to mogli dokazati odgovarajući na pitanja o njoj: razvrstati je prema vrsti i temi, ukratko je prepričati, objasniti njezine glavne dijelove i način na koji su povezani, definirati probleme kojima se autor u njoj bavi, izdvojiti ono o čemu se detaljnije govori… To je čitanje nakon kojeg odgovarate i sami sebi na pitanje kakve veze ta knjiga ima s vama. [...] Ne možemo se upustiti u komentiranje i razgovor o knjizi koju nismo analitički pročitali.*

*4.] **Sintopsko čitanje** je ono koje se počne događati kad čitanje neke knjige u tebi izazove glad za temom o kojoj čitaš i odvuče te do mnoštva knjiga koje se bave istom temom, navede te da istražuješ dalje, guglaš, tražiš detaljnije, dublje, viđeno iz nekoga drugoga kuta… Riječ je o otvaranju naše kreativnosti, otvaranju za nove načine razmišljanja, nove perspektive, nove emocije. O zaljubljivanju.*

Sve su nas naučili elementarno čitati, ali nisu svi naučili čitati inspekcijski. Učenik sasvim sigurno neće zavoljeti čitanje ako knjigu čita analitički samo zato što zna da mora prikupiti dovoljno informacija kojima će, odgovarajući na pitanja, dokazati da ju je pročitao. Odgojila sam strastvenog čitača tek kad mu pomognem da nauči čitati sintopski.

Iskustvo rada s djecom donosi konstantno nove i zanimljive doživljaje, katkad iznenađenja, ali ponajprije upoznavanja njih ponaosob, jer svako dijete je drugačije. Osim što je važno saznati koja područja ga zanimaju, čime se bavi u slobodno vrijeme, koga prati na društvenim mrežama i sl., važno je i dobiti saznanje o razini njegove informiranosti vezano za aktualnu temu koja se obrađuje.

Prilika je ovdje navesti dva primjera. Prvi je vezan za natjecanje *Čitanjem do zvijezda* koje će, u daljnjem tekstu biti detaljnije prikazano. Jedna od tri zadane knjige koju je trebalo pročitati za natjecanje, bila je *Zvijer iz Buckinghamske palače,* Davida Walliamsa. Radnja se odvija u Londonu 2120. godine. Bez obzira što su s djecom obrađene kulturne znamenitosti Londona koje se višestruko spominju, ne samo u ovom, nego i u ostala dva, za natjecanje odabrana romana, a ujedno

je i sama tema te godine bila *Volim London*, pitanje, na županijskoj razini, glasilo je „Kako se zove najpoznatiji toranj spomenutog grada?“. Dijete je odgovorilo „Big Bang“. Ovdje je očigledno koliko jedan osmaš, ujedno odlikaš, nije zapamtio točan naziv znamenitosti, niti pokazao preveliki interes da nauči i memorira ime svjetski poznate turističke atrakcije, iako su to učili i na satu engleskog jezika u šestom razredu. Zanimljivo je da je Big Ben prvotno bio naziv za zvono koje se nalazi u samom tornju, a tek poslije za cijeli toranj pa bi čak putem asocijacija (vezanim za zvono) taj *bang* mogao imati smisla da je tu riječ upotrijebio kao pokušaj pogađanja. No, nije išao tim putem već prema onome što mu je „zvonilo“ u sjećanju. Dječaku nije bilo poznato niti što znači *Big Bang*. Isto tako ni knjižničarka nije znala da se gradivo o Velikom prasku uči tek u srednjoj školi, i da djeca petnaestogodišnjaci, ne moraju o tome još ništa znati kao i to da ne moraju svi biti poznavatelji humoristične serije *Teorija velikog praska*.

Ovaj primjer naveden je kako bi se ilustrirao problem razumijevanja teksta, ali i adekvatnog znanja o određenom području, u konkretnom slučaju o mjestu radnje i njegovim znamenitostima koje se spominju kroz cijeli roman, a koje utječe i na doživljaj čitanja i pročitanoga, te proširivanju predmetnog znanja, konrektno geografije, povijesti i opće kulture. Na navedeni problem upozorava i literatura:

> „Da bi čitatelj bio u stanju pravilno razumjeti tekst, nije nužno da samo posjeduje sposobnost zaključivanja, već da ima adekvatno znanje o određenom području. Povezivanje sukcesivnih zaključaka i razotkrivanje odnosa u tekstu u koherentnu reprezentaciju ključno je za razumijevanje. Tako je prethodno znanje jedan od najvažnijih čimbenika razumijevanja teksta, bilo da se odnosi na znanje značenja riječi ili na poznavanje domene na koju se tekst odnosi.“ (Peti-Stantić, 2019:182-183 prema Kolić-Vehovec, 2013:25).

Drugi primjer temelji se na iskustvu za vrijeme posjete školi obližnjoj gradskoj knjižnici Silvija Strahimira Kranjčevića. Knjižničari koji tamo rade na dječjem odjelu svake godine organiziraju kviz "Put do knjige" namijenjen učenicima osnovnih škola na području zagrebačkog kvarta Peščenice. Voditelji tada učenicima pripreme zanimljivo predavanje na određenu temu. Potom slijedi izvlačenje papirića s pitanjima na koja se odgovara pisanim putem koristeći unaprijed pripremljene knjige vezane za teme o kojima se govorilo. Kad je taj dio zadatka gotov, djeca čitaju naglas što su napisala te na temelju toga dobivaju bodove. Bodovanje se nastavlja kroz zabavu za

kraj - igru asocijacija. Dobna skupina svake godine je sedmi razred, a tema je te godine bila vezana za hrvatsku baštinu. Iskustvo provedene aktivnosti pokazuje, prvo, da djeca nisu upoznata s terminom „hrvatska baština“, a na pitanje knjižničara koje su najpoznatije hrvatske čipke, učenik, također odlikaš, odmah je rekao da ne zna što je to čipka, pa nije mogao znati ni odgovor na navedeno pitanje. Na kraju je jedan takav posjet gradskoj knjižnici obogatio učeničko znanje, ali i iskustvo knjižničara. Pokazalo se kako sudjelovanje u aktivnostima koje uključuju igru, kao što je opisana igra asocijacija, uvelike doprinosi praćenju predavanja i uživaju u uzbuđenju koje nosi jedno takvo natjecanje.

Također, ovi primjeri navedeni su kao ilustracija ali i smjernica mentorima, voditeljima, učiteljima o važnosti provjere znanja i percepcije učenika o određenim temama prije nego se od njih očekuje znanje i razumijevanje nečeg što dolazi nakon savladavanja spomenutog.

Navedeno potkrepljuje i sljedeći citat:

> „Tko god to zna, dobro će razmisliti o tome što sve treba učiniti da mladi razumiju tekst i, možda još važnije, razmislit će o onome što ne treba činiti kako se tekstovi ne bi pretvorili u zadatke koje mladi moraju svladati umjesto u prijatelje s kojima kod kuće ili negdje drugdje sjednu na kavu ili čaj.“ (Peti-Stantić, 2019:182).

Takav razvoj čitateljskih vještina, ali i vještina i sposobnosti kritičkog razmišljanja, važan su temelj za daljnji život učenika, što pokazuju brojna istraživanja (čitanja): „čitanje s razumijevanjem [je] kamen temeljac intelektualnog razvoja i cjeloživotnog učenja koje nam posljedično pruža mogućnosti ostvarivanja ekonomske neovisnosti i razvoj sposobnosti za građanski aktivizam.“ (Ibid:268).

Zanimljiv primjer bliske tematike opisala je Ivana Bašić, profesorica hrvatskog jezika i književnosti, predsjednica udruge Balans centar koja se bavi promicanjem biblioterapije i poetske terapije, u svojoj knjizi *Što je smisao nastave književnosti?: knjiga koja traži sugovornika.* Prof. Bašić prilagodila se predznanju, jezičnim i komunikacijskim navikama svojih učenika srednjoškolaca tumačeći poeziju na pjesmama Halida Bešlića. Njegove su tekstove učenici dobro poznavali i voljeli, te su na taj način lakše usvojili prelazak prema modernoj poeziji.

5.1. Čitanjem do zvijezda… i puno dalje

Iako se ovo, prvenstveno čitačko natjecanje, najčešće spominje u rubrici *poticanje čitanja*, po mnogočemu bi opravdano moglo zauzeti svoje mjesto i u rubrici razvijanja poduzetništva.

Prema Peti-Stantić: „Čitalačka pismenost, kako je danas razumijemo, obuhvaća elementarnu pismenost, ali i čitanje i razumijevanje kao međusobno tijesno isprepletene aktivnosti koje jedna drugoj otvaraju mjesto.“ (Peti-Stantić, 2019:44)

U osnovnim i srednjim školama iz godine u godinu sve se više razvija i širi zanimljivo natjecanje „Čitanjem do zvijezda“. To je „čitalački projekt koji slavi knjigu, čitanost i načitanost, knjižnice i obrazovanje, promiče istraživački rad, timski rad, ali i individualni napor. To je projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara, koji su pokrenuli knjižničari entuzijasti iz Međimurske županije, a namijenjen je učenicima viših razreda osnovnih škola i učenicima srednjih škola.“ (https://www.facebook.com/CitanjemDoZvijezda/about_details)

Organizatori na svojoj stranici objašnjavaju:

Način realizacije aktivnosti:

Natjecanje se provodi u dvije kategorije: kviz znanja iz odabranih knjiga koje povezuje jedna tema i/ili izrade kreativnog uratka na zadanu temu. Na školsko natjecanje prijavljuje se neograničeni broj učenika, a najbolja tri učenika čine ekipu škole na županijskoj i nacionalnoj razini natjecanja. Pitanja sastavlja posebno ispitno povjerenstvo i ona su njezin autorski rad. Razvoj retoričkih i kreativnih vještina, istraživačko učenje iz različitih izvora (pisanih i elektroničkih), putovanja, sudjelovanje na radionicama, književnim susretima i sličnim aktivnostima važni su rezultati sudjelovanja u ovoj izvannastavnoj aktivnosti.

Osnovna namjena aktivnosti:

Za učenike predmetne nastave osnovne škole te učenike srednje škole zainteresirane za dodatno čitanje nelektirnih djela, natjecanje i kreativni rad na uratku koji predstavlja prikaz odabranih književnih djela. Aktivnost je namijenjena učenicima s intrinzičnom motivacijom za dodatno čitanje, istraživačko učenje i kreativno izražavanje.

OŠ Žitnjak godinama sudjeluje u ovom natjecanju. Tim organizatora se mijenjao pa je zanimljivo uočiti i razlike u pristupu i oblikovanju pitanja koja čine sastavni dio školske i županijske razine natjecanja.

Način provedbe:

Svake se godine čitaju tri zadana naslova koje povezuje jedna tema. Učenici koji se dobrovoljno jave imaju dovoljno vremena pročitati sve tri knjige do **školske razine** natjecanja. Prema broju pitanja, školska, županijska i nacionalna razina se ne razlikuju. Ispit uvijek čini ukupno 45 pitanja, 15 za svaki roman. Pitanja na kvizu znanja na školskoj razini vezana su uz sadržaj, likove, mjesto i vrijeme radnje te osnovne faktografske činjenice iz svih romana; provjerava se prepoznavanje najbitnijih činjenica iz pročitanih djela, ne ulazi se u analizu teksta, traženje poveznica ili istraživačko učenje. Tri najbolja učenika prema rang listi čine školsku ekipu za daljnje razine natjecanja.

Na ***županijskoj razini*** pitanja su sastavljena na temelju radnje (fabule), odnosa među likovima, uz pitanja o piscu, prevoditelju, ilustratoru (ukoliko u djelu postoje ilustracije) te dodatna pitanja o žanru. Prema vrsti zadataka ispit sadrži jednostruki izbor, zadatke na nadopunjavanje, kronološki redoslijed događaja, izbacivanje uljeza, odgovore točno/netočno i DA/NE pitanja. Dvije škole u svakoj županiji koje su ostvarile najviše bodova prelaze na zadnju, nacionalnu razinu koju organizira škola domaćin u Međimurju.

Nacionalna razina obuhvaća pitanja također sastavljena na temelju radnje (fabule) uz detaljnija pitanja o piscu, prevoditelju, ilustratoru (ukoliko postoje ilustracije), dodatna pitanja o žanru te pitanja iz opće kulture, kulturno-povijesni kontekst djela, pitanja vezana uz mjesta, osobe i slične pojmove koji se spominju u djelima. Na nacionalnoj razini pojavljuju se pitanja iz opće kulture, kulturno-povijesni kontekst djela, pitanja vezana uz mjesta, osobe i slične pojmove koji se spominju u djelima.

Pripreme prije ispita:

Nakon sudjelovanja u ovakvom kvizu sudionici zasigurno više neće čitati knjige na isti način kao što su ih čitali prije. Također, mentorima koji odluče sistematično obrađivati ovu aktivnost s djecom, neće izostati zanimljivo iskustvo i inspiracija za daljnji rad u struci.

Strategija priprema za što kvalitetniji pristup ovom natjecanju sadržavala je sastanke čitača i mentora u knjižnici. Svaki je naslov podijeljen na tri dijela te je za svaki petak dogovoren termin posvećen jednom dijelu romana. Unutar školskog sata djeca rješavaju kviz napravljen u Canvi kojeg čine pitanja vezana za pojedine detalje tog dijela romana te se na taj način testira njihovo sjećanje, čitanje s razumijevanjem pa i logično razmišljanje. Nakon rješavanja kviza, zajedno s

mentorima, djeca prolaze kroz sva pitanja, provjeravajući svoje točne i netočne odgovore. To je također prilika da se uživo što bolje objasne nepoznate riječi ili frazemi. Nakon kviza slijedi razgovor o pojedinim događajima iz romana, koje djeca znaju povezati i s iskustvom iz svog života te mogućim razlozima i posljedicama nekih postupaka likova. Na kraju razgovora djeca i mentori donesu i neke zaključke koji ujedno mogu biti i pouke. Razgovor i kviz doprinose tome da se sadržaj romana detaljnije obradi i još bolje razumije i zapamti, da se usvoje nove riječi i time proširi vokabular te utre put lakšem razumijevanju budućeg štiva. Na djeci se može prepoznati zadovoljstvo sudjelovanja u ovakvoj aktivnosti te volja za nastavkom daljnjeg istraživanja radnje romana.

Izrada kreativnog uratka:

Drugi dio ovog natjecanja u kojem prijavljena škola može sudjelovati, ali i ne mora čini kreativni dio izrade plakata. Dijete koje je pročitalo sva tri zadana romana treba, prema uputama organizatora „plošno oblikovati kreativni uradak. Na radu bi se trebalo moći prepoznati upečatljive motive iz svih pročitanih knjiga. Učenici trebaju pripremiti kratko usmeno izlaganje o pročitanom i načinu na koji su isto ilustrirali i izradili kreativni uradak. Povjerenstvo im po potrebi može postavljati i dodatna pitanja. Usmeni dio prezentacije kreativnog uratka također ulazi u ukupnu ocjenu i plasman.“

U svojim uputama koje pristižu mentorima na mail adrese organizatori u vezi izrade kreativnog rada navode i sljedeće:

„Kreativni uradak individualni je likovni rad učenika. Izrađuje se u plakatnoj formi formata B1. Učenik bira prema vlastitom izboru likovnu tehniku plošnog oblikovanja u kojoj će najbolje interpretirati svoj doživljaj zadane teme na temelju svih pročitanih zadanih knjiga. Dozvoljene su sve crtačke, slikarske i grafičke tehnike te kombinirane tehnike plošnog oblikovanja. Usmjerenje kreativnog uratka je proizvoljno. Boja kreativnog uratka je proizvoljna. Tekst na plakatu je zadan, uvijek se radi o aktualnoj temi zadatka te sezone. Na plakatu je potrebno istaknuti temu kreativnog uratka, vodeći računa o omjeru slike i teksta. U kompoziciji kreativnog uratka tekst je jednako važan kao i slika. Omjer zastupljenosti teksta i slike je proizvoljan, ali treba voditi računa o jasnoći vizualne poruke. Slova trebaju biti dovoljno velika i čitka zbog boljeg prenošenja poruke i lakšeg uočavanja.“

Izrada plakata u sklopu ovog čitalačkog projekta, osim što je uzoran primjer dobre prakse u kategoriji poticanja čitanja, također sjajno trenira poduzetničke kompetencije. Učenici koji se

odluče, unaprijed ili nakon pročitanih knjiga, upustiti u ovaj likovno kreativan zadatak, čeka ih zanimljivo iskustvo na više područja. Pri izradi plakata važno je voditi brigu o tome što je to uopće plakat, koji su njegovi zadaci, na koji način što mudrije osmisliti njegov dizajn, kojom tehnikom se to može najbolje postići itd. Naravno, kao što je zadaća svakom uspješnom poduzetniku, tako je i ovdje potrebno upotrijebiti svu svoju kreativnost kako bi krajnji proizvod bio što zanimljiviji, upečatljiviji, originalniji i naravno svrsishodan. Pri tome je, kao jednako bitan dio zadatka i trenutak obrane plakata. Tu je važno pokazati elokventnost, pripremljenost, smislenost onoga što se govori te dobro objasniti povezanost likovnog rješenja s pročitanim romanima. Samouvjerenost i pamtljiv nastup su poželjni.

Slika 2. Prvo mjesto za kreativan uradak na županijskoj razini natjecanja *Čitanjem do zvijezda*, Zagreb, 2018.

Sudjelovanje u ovom natjecanju u znanju i kreativnosti pokazuje se kao odličan poticaj čitanja osnovnoškolcima kojima čitanje romana nije nepoznanica, ali se za iste možda ne može reći da su strastveni čitači. Uz dobro osmišljen program rada, dinamičnu, obostranu komunikaciju s djecom velika je vjerojatnost da će sudionici i dalje razvijati ljubav prema čitanju te čitati sa zadovoljstvom i razumijevanjem. Navedeno dokazuje činjenica da djeca koja su već jednom sudjelovala u tom

natjecanju, ne gube interes sudjelovati i sljedeće godine. Kod ovakvih aktivnosti razvija se kvalitetniji odnos prema romanu, djeca počinju shvaćati važnost autora, prevoditelja, ilustratora. Čitajući s pažnjom, učenici lakše uočavaju važnije detalje, logičnije povezuju radnju i likove, dublje ulaze u problematiku priče i razvijaju kritičko mišljenje. Iako se ovo, prvenstveno čitalačko natjecanje, najčešće spominje kao *poticanje čitanja*, po mnogočemu bi koristilo jačanju kompetencija *poduzetništva* kod djece. Organizatori natjecanja *Čitanjem do zvijezda* kreativno osmišljavaju pitanja povezujući ih s dijelovima gradiva obrađenog kroz nastavu, bilo da se radi o hrvatskom ili stranim jezicima, povijesti ili geografiji, likovnoj ili glazbenoj kulturi itd. Djeca katkad nisu ni svjesna koliko kroz napet i zanimljiv roman mogu, sasvim usputno i nenametljivo, saznati puno stvari iz povijesti, geografije, opće kulture itd. Osim takvih informacija, ne treba zaboraviti ni na snalažljivost i kreativnost. Tako se može naići na tzv. trik pitanja poput - *Koje su boje korice knjige*?! (Slika 3). Varka je u činjenici da je omot knjige sivo-smeđi dok su ispod njega korice-crvene. Sjajna vježba opažanja! Uz to i jedna vrijedna vježba poduzetničkih kompetencija.

Slika 3. ***Koje su boje korice knjige?*** **-**
jedno od pitanja sa školske razine natjecanja ČDZ

Na kraju osvrta na ovo kreativno natjecanje može se nadovezati razvijanje poduzetništva kroz ovakav oblik aktivnosti. Što djeca više čitaju, razmišljaju, razvijaju svoje stavove, jačaju osobnost i samopouzdanje, time rade i na kompetencijama poduzetništva. Uvijek je važno ostaviti dovoljno

prostora djeci za njihovo mišljenje. Elokventnost ne dolazi preko noći, ona se razvija. Samo slušanje i rješavanje zadataka u tišini nije dovoljno da djeca razviju potrebne vještine korisne za njihov razvoj. Važno je konstantno ih poticati na komunikaciju, logično razmišljanje, kreativna rješenja i snalaženje. Također, ako pogriješe, treba ih ohrabriti te im omogućiti novu priliku. Humor je uvijek dobrodošao kao zabavan i opuštajući element pri svakom obliku komunikacije; govornoj, gestikularnoj, vizualnoj (npr. kroz prezentacije i kvizove, u obliku ilustracija, fotografija ili tekstualno).

5.2. Konačno čitam - *KONTAM*

Konačno čitam (KONTAM) projekt je poticanja čitanja kod djece s teškoćama. Održavao se u OŠ Žitnjak s učenicima razredne nastave. Opis projekta i aktivnosti sažeto je prikazan u Tablici 1 u nastavku.

Školske godine 2019./2020. OŠ Žitnjak uključila se u nacionalnu kampanju pod nazivom „*I ja želim čitati*“. Hrvatsko knjižničarsko društvo tom kampanjom ima za cilj osvijestiti o teškoćama čitanja i problemima koji uslijed toga nastaju. Uz njih, suorganizatori ove kampanje su: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, sedam Komisija HKD-a, Hrvatska udruga za disleksiju, Hrvatsko logopedsko društvo i brojne druge ustanove. Kampanja je uspjela okupiti veliki broj osnovnih, srednjih škola i fakulteta, razne udruge, institucije, nakladnike, državne i gradske urede.

Na mrežnim stranicama ove kampanje navodi se da je cilj *upozoriti hrvatsku javnost na probleme osoba s teškoćama čitanja i disleksijom, nedostatak sustavnog i organiziranog istraživanja teškoća čitanja te slabu i nedostatnu produkciju građe lagane za čitanje. Osobe s teškoćama čitanja i disleksijom imaju različite jezično-govorne teškoće koje se očituju u brzini, točnosti i razumijevanju pročitanoga.*

Uključivanjem u navedenu kampanju, stručna služba OŠ Žitnjak organizirala je radionice za djecu s disleksijom i teškoćama čitanja. Osim toga, u suradnji s edukacijskim rehabilitatorima iz posebnog razrednog odjela proveden je projekt *KONačno čiTAM – KONTAM*, koji je uključio učenike četvrtih razreda s teškoćama u čitanju.

Posebna zanimljivost je suradnja s Centrom za rehabilitaciju Silver koji je svaka dva tjedna organizirao posjet školi stručne djelatnice u pratnji psa (Slika 4). Bilo je to veliko uzbuđenje za

djecu, ali i zanimljiv pristup kako opustiti učenike s teškoćama u čitanju i razumijevanju pročitanog. Djeca, početno fokusirana na psa koji je plijenio pažnju pokazujući trikove, kasnije su opušteno riješavala zadatke. Čitajući naglas upravo psu koji je opušteno i mirno ležao okružen školskim klupama gdje su sjedili sudionici, djeca su se koncentrirala na tekst pod manjim pritiskom. Bili su slobodni čitati polako i što razgovijetnije prema ideji da se obraćaju psu koji ih sluša i percipira, ali ne razumije u potpunosti.

U školama zna nedostajati adekvatne brige o psihosocijalnim razlikama učenika koji su dio obrazovnog sustava. Učenici se po mnogočemu međusobno razlikuju, a jedno od važnih stvari svakako je po tome svladavaju li čitanje bez poteškoća ili kao mnoga djeca imaju neku vrstu poremećaja čitanja (Peti-Stantić, 2019).

Hrvatsko logopedsko društvo donosi podatak o svakom desetom učeniku koji ima teškoće čitanja, a tu istu djecu usputno prate i problemi s učenjem tijekom cijelog školovanja. U konačnici takve poteškoće mogu rezultirati odustajanjem od učenja i negativno utjecati na ostale vidove života.

Cilj je zainteresirati učenike za čitanje, zajedno obrađivati odabrane tekstove na njima zanimljiv način, potaknuti ih da čitaju s voljom i lakoćom i, vrlo važno, usmjeriti njihovu pažnju da razumiju pročitano. Također se objašnjavaju nepoznate riječi čime se automatski proširuje i bogati njihov rječnik. Djecu treba potaknuti da uče s razumijevanjem, koncentrirano, stvarajući, razvijajući i usmjeravajući svoju energiju kroz kreativnost koja je u našem školstvu najmanje podržana.

Peti- Stantić u tom pogledu upozorava:

> „Danas znamo primijetiti smetnje u brzini i točnosti čitanja koje već na samom početku onemogućuju grafičko ulančavanje. Znamo i pomoći da se bar dio tih smetnji otkloni. No još uvijek nismo u tolikoj mjeri osvijestili uočavanja smetnji u razumijevanju i nemogućnosti semantičke integracije. Takvi se problemi kod mnoge djece najčešće pojavljuju s prijelazom iz razredne u predmetnu nastavu.“ (Peti-Stantić 2019:270).

Tablica 1. Projekt KONTAM

Naziv projekta	„**KON**ačno či**TAM**“ KONTAM - glagol kontati (riječ posuđenica iz talijanskog jezika) - znači brojiti, ali i računati s nekim ili nečim.

	Kontati u današnjem sleng rječniku znači razumjeti, „kužiti“.
Cilj projekta	1. Podučiti učenike s teškoćama u čitanju tehnici čitanja i razumijevanju pročitanog. 2. Bogatiti dječji rječnik kroz razne aktivnosti. 3. Razbiti strah od čitanja, jačati samopouzdanje učenika. 4. Razvijati pozitivan stav o čitanju.
Nositelji	Knjižničarka, pedagogica, socijalna pedagogica, logopedica, edukacijske rehabilitatorice.
Mjesto održavanja	Knjižnica OŠ Žitnjak, mjesto u prirodi, gradska knjižnica, dodatne lokacije uključene u projekt kroz posjet kinu, kazalištu, manifestacijama…
Vrijeme održavanja	Dva školska sata tjedno kroz školsku godinu.
Ciljane skupine	Učenici četvrtih razreda s teškoćama u čitanju i razumijevanju pročitanog kod kojih su ustanovljene poteškoće u čitanju, disleksija i disgrafija te učenici s rješenjima o posebnim oblicima školovanja, tj. poremećaju u ponašanju, ADHD te poremećaj pažnje.
Financiranje projekta	Škola nabavlja potrebnu građu sredstvima namijenjenim za potrebe knjižnice; financiranje iz vlastitih sredstava voditeljica, projekta za popratne materijale i dodatne knjige.
Troškovnik	Fotokopirni papir, troškovi kopiranja, pribor za rad (ljepilo, papir u boji, hamer papir, škare, drvene bojice, flomasteri, plastelin,), knjige za čitanje; čitanje uz terapijskog psa; biblioterapija kroz čitanje bajki; posjet knjižnici; posjet kazalištu; čitanje u prirodi...
Opis aktivnosti	Uz radionice svaki pročitani tekst potkrijepljen je vizualnom podrškom (npr. gledanje filma prema pročitanoj knjizi, odlaskom u kazalište i gledanjem

	kazališne predstave prema pročitanoj knjizi, korištenjem slika u vezi pročitanih pričama kroz kamišibaj). Provođenje radionice dva puta tjedno s ciljem ovladavanja tehnikom čitanja i poboljšanjem razumijevanja pročitanog. Radionice pod nazivom: • Čitam tečno i točno • Razumijem što čitam • Čitanje uz terapijskog psa • Djeca čitaju djeci • Čitanje u prirodi i dr.
Evaluacija	Evaluacija se ostvaruje promatranjem reakcija učenika, vođenjem dnevnika rada u kojem se zapisuju rezultati radionica i svake realizirane ideje projekta. Dobar pokazatelj prvotnih sposobnosti i konačnih rezultata je testiranje na početku i kraju projekta. Također je važno zabilježiti i eventualne neuspjele pokušaje ili negativne reakcije učenika radi što boljeg budućeg planiranja. Nakon određenog vremena, djeca ispunjavaju kratku anketu uz uputu da slobodno i iskreno odgovore na pitanja. Suradnja s *Centrom za rehabilitaciju Silver* pokazala se vrlo uspješnim elementom ovog projekta. Susretljivost voditeljica terapijskih pasa, njihov kontinuirani dolazak s psima, strpljenje i volja za suradnjom učinila je ovaj projekt korisnim i nezaboravnim djeci, ali i „velikima“ koji su pokrenuli i organizirali ovu ideju.
Očekivanja i daljnji razvoj projekta	Rezultati rada s djecom trebali bi biti vidljivi u obliku poboljšanog odnosa prema pisanoj riječi; djeca bi trebala čitati tečnije, slobodnije, točnije i s razumijevanjem. Sljedeći korak za daljnji razvoj projekta „KONačno čiTAM“ bila bi prijava na dostupne natječaje u svrhu dobivanja financijskih sredstava pomoću kojih bi se moglo nabaviti sve što je potrebno s ciljem što većeg uspjeha u radu s djecom. Reakcije roditelja na projekt bile su više nego pozitivne.

Slika 4. Čitanje uz terapijskog psa, suradnja s Centrom za rehabilitaciju Silver

5.3. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica… i/ili knjižničar(ka)?“

Kao primjer jednog od omiljenih susreta knjižničarke i učenika drugih razreda osnovne škole iz kategorije poticanja čitanja za razrednu nastavu, ističe se radionica bazirana na slikovnici Emily Horn i Pawela Pawlake *Oprostite, jeste li vi vještica?* (vidjeti Tablicu 2 u nastavku).

Na samom početku opisa ove radionice potrebno je napomenuti da se ovdje ne radi samo o primjeru dobre prakse već i o samom pristupu knjižničarskoj profesiji, primjeni kreativnih ideja i načina kojima se knjižničari iskreno vesele i sa zadovoljstvom sudjeluju igrajući se s djecom.

Radionica je autorska ideja dvoje knjižničara, Gorana Šobota, mag.bibl. (OŠ Samobor) i Margarete Milačić, prof. (OŠ Žitnjak) koji su je predstavili i na Županijskom stručnom vijeću školskih knjižničara Grada Zagreba II. Stručni skup održao se u OŠ Josipa Račića u svibnju 2023. u Zagrebu. Kao primjer dobre prakse i poticanja čitanja učenika nižih razreda osnovnih škola, radionica je održana pod nazivom *Oprostite, jeste li vi vještica i /ili knjižničar(ka)?*. Skup je organizirala

voditeljica Darija Jurič, mag. bibl., stručna suradnica savjetnica, a nazočna je bila i viša savjetnica za stručne suradnike školske knjižničare Adela Granić, prof. i dipl. bibliotekar.

Sam naziv ovog primjera dobre prakse na spomenutom stručnom skupu upućuje u odnos između djece i knjižničara što najčešće izazove osmijeh kao reakciju. Radi se upravo o slobodnom i zabavnom pristupu djeci gdje se knjižničari ne libe staviti vještičji šešir na glavu pa i obući prugaste čarape kako bi igra za obrazovanje bila što uvjerljivija i djeci zabavnija.

Prilikom komunikacije između knjižničara i učenika važno je izgraditi povjerenje. Knjižničar će ostaviti dobar dojam na djecu ako je srdačan i susretljiv, a ako mu je narav još sklona pokojoj pošalici, to će dodatno doprinijeti pozitivnom ozračju i opuštenosti. Smijeh naime ostavlja dojam pozitivnoga životnog stava, koji samim time odaje osobu vedre i vesele naravi, pa tako pojedinci s razvijenim smislom za humor ujedno privlače više pozornosti (Relja, Baturina, 2010).

Spontan i iskren smijeh olakšat će odgoj u školi i osigurati kvalitetniju komunikaciju. Humor nije tek puko sredstvo za zabavu već utjeće na kvalitetu obrazovanja i međugeneracijske odnose. Još se uvijek gleda drugačije na igru, a drugačije na učenje. Prvo podrazumijeva neozbiljnost, zabavu, smijeh, a drugo tome suprotnost. Tako ispada da obrazovanje ograničava slobodu i radost jer takvo što nije primjereno za školske klupe (Dramac, Lazzarich, 2016).

„Milan Matijević (1994) je prikupio spoznaje svojih studenata, budućih učitelja, o ulozi humora u nastavnome procesu. Utvrdio je kako humor ima pozitivan učinak na razrednu atmosferu (78,9 %) te pozitivno utječe na kvalitetu nastave, u vidu porasta zanimljivosti gradiva (81,3 %). Ovo je istraživanje pokazalo da je smisao za humor poželjan unutar istraživanih interpersonalnih odnosa u odgojno-obrazovnome procesu.“ (Dramac, Lazzarich, 2016:88).

Marinko Lazzarich je 2013. godine proveo istraživanje u riječkim osnovnim i srednjim školama te je od ukupno 354 ispitanika, njih 350 je odgovorilo kako vole duhovite učitelje. Kao obrazloženje tome navodili su da se na taj način bolje nauči gradivo, posvećuje se veća pažnja predavnju, nastava je tako zabavnija, smanjuje se napetost na satu, lakše se komunicira s profesorima itd. (Lazzarich, 2013). Humor i igra čine ugodno ozračje te utječu na motivaciju i potiču učenike na veću aktivnost na satu, što se moglo primijetiti i pri održavanju radionice *Oprostite, jeste li vi vještica?*

Prema Korobkinu (1988) humor može smanjiti tjeskobno raspoloženje, mijenjajući učenikov doživljaj obrazovnoga procesa. Osim što pridonosi smanjenju tjeskobe, humor izravno utječe na ishode učenja. On poboljšava učeničko razumijevanje zahtjevnijih sadržaja i u konačnici ima pozitivan utjecaj na obrazovne učinke (Bryant, Comisky, Crane, i Zillmann, 1980).

Kako spominje D.H.Lawrence, ”Dok postoji i dašak smijeha, sve je u redu. Čim pritegne paklena ozbiljnost, poput uzburkanoga mora, sve je izgubljeno.“ (Dramac, Lazzarich, 2016:94).

William Glasser u svojoj knjizi *Kvalitetna škola* također se dotiče humora kao dobrodošlog saveznika u radu s djecom. Navodi kako su gotovo svi učenici s kojima je komunicirao definirali dobrog učitelja kao onog koji komunicira s njima na njihovoj razini i ne postavlja se superiorno. Učenici vole učitelje koji nastoje biti zabavni i s kojima je ugodno razgovarati.

„Zanimljivo je da je čak 67% učenika potvrdilo da bi lektiru radije čitali kada bi sati lektire bili zanimljiviji i kreativniji.“ (Gabelica, Težak, 2017:106). Gabelica i Težak navode primjer oduševljenja trećaša s lektirnim satom Pinokija gdje im je knjižničarka čitala dijelove priče. Također je pripremila i malu predstavu uz igre s lutkama. Takve aktivnosti djeca dugo pamte i rado ih se sjećaju (Gabelica, Težak, 2017).

Tablica 2. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica?“

RADIONICA	***Oprostite, jeste li vi vještica?*** - primjer dobre prakse; poticanje čitanja i poduzetnost
RAZRED	Drugi razredi osnovne škole
MJESTO	Školska knjižnica
KORELACIJA	Hrvatski jezik, likovna kultura
SREDSTVA I POMAGALA	• Projektor • Flomasteri • Slikovnica "Oprostite...jeste li vi vještica?", Emily Horn, Pawet Pawlak • Posudice za "SASTOJKE" i "PRETVORBE" • Papirići sa zadanim sastojcima • Papirići s pojmovima za pantomimu

	• Prazni papirići na kojima će djeca crtati sastojke • Veliki lonac • Velika kuhača • Vještičji šešir • Sirkova metla • Čarobni štapić • Nastavni listići • Potencijalne nagrade
METODE	Aktivno slušanje, vođeni razgovor, čitanje, problemsko učenje, individualni rad, metoda crtanja, metoda pisanja, igra, prezentacija rezultata, rad na tekstu, vrednovanje
TIJEK RADIONICE	1. ČITANJE – slušanje, KOMUNIKACIJA • Knjižničarka čita priču *Oprostite...jeste li vi vještica?,* Emily Horn, Pawet Pawlak • Nakon priče slijedi razgovor s djecom – *kako ti se svidjela priča, koji se sve likovi pojavljuju u priči, gdje su se nalazili ti likovi, imaš li ti kućnog ljubimca, kakvog, kako se zove itd.* ➔ Otvara se pitanje *STEREOTIPA – postoje li vještice, treba li se crne mačke povezivati s vješticama, jesu li žene koje nose prugaste čarape vještice, ako se nešto kuha u velikom loncu jesu li to vještičji pripravci itd.* ➔ *Je li knjižnica mjesto gdje se samo posuđuju i vraćaju knjige?* 2. KOMUNIKACIJA – KREATIVNOST, crtanje • Nova pitanja djeci - *tko od vas kuha, koja jela volite, gledate li kulinarske emisije na televiziji itd.* • Nakon kratkog razgovora djeca izvlače zadane sastojke iz posudice, crtaju ih na papirićima, a potom stavljaju u veliki lonac. Nakon toga knjižničar/ka zaviri u pokoji papirić, pokaže

	ga učenicima uz pitanje tko je to nacrtao i kako se taj sastojak zove. *Pojmovi za crtanje sastojaka:* MIŠJI REP - GUŠTEROV ZUB - KRILO ŠIŠMIŠA - JAJE PATKE - GUŠTEROV NOKAT - ZMAJEVA VATRA TIPIJEV ZUB - JELENOV ROG - ČOKOLADNA MRVICA - TRI KAPI LIMUNA KOSIJEVE VLATI - MIŠJA DLAKA - SOVINO PERO - DIM GAVRANOV JEZIK - KROKODILSKO UHO - MRVICA PUŽA KAP ZNOJA POKIJA - KORIJEN NAJMIRISNIJEG CVIJETA SREDINA PAPRA - LIST CULITIJE - ZRNO TULIJE NOZDRVA KORMORANA - MEDVJEĐA ZANOKTICA TREPAVICA SOBA - TUSTA MUŠICA - ZRNO ŽNUDRE KORIJEN MANDRAGORE - JEDNOROGOV PAPAK JEGULJIN ZALISTAK - DLAČICA NUPIJE - PELIKANOVO PERO JEŽEVA BODLJA - SOK GRANČICE - SMOKVINA BOBICA KENTAUROV BRK - MOLJČEVA SLINA - LEPTIROV DAH ➔ djeci se ne opisuje kako bi ti pojmovi trebali izgledati; na njima je da sami, svojim idejama, kreativnošću i snalažljivošću u malo vremena osmisle crtež koji taj sastojak predstavlja 3. DRAMSKI MOMENT – pretvaranje u vješticu, igra • Nakon što se sastojci u loncu dobro promiješaju, knjižničar/ka pita djecu: *Tko želi probati jelo?*. Dijete koje se javi, proba i...*PUFFF* – postane vještica! Dobije šešir i metlu uz zadatak da začara nekog od svojih prijatelja. To začarano dijete izlazi iz publike i izvlači papirić iz posudice gdje piše PRETVORBA.

<table>
<tr><td></td><td colspan="3">Pojmovi za igru pantomime:
PINGVIN - MAČKA - ZRAKOPLOV - SAT – VLAK - CVIJET
RODA - NOGOMETAŠ - BAKA ili DJED - RODA - ZEC
BALERINA - POLICAJAC - KOKOŠ - ZMAJ - BUMBARA
PČELA - ŠEŠIR - BEBA - PLIVAČ - KOŠARKAŠ - LAV
PJEVAČ - PAS - MIŠ - KONJ - PTICA - UČITELJICA - DRVO
PRINCEZA - BOKSAČ - VOJNIK - KOMARAC - KUĆA
• Tko pogodi u što je "vještica" pretvorila prijatelja, izvlači pojam iz posudice i pretvara se u nešto novo. Kad prva pogode djeca koja su već bila, onda ona biraju sljedećeg izvođača koji još nije dobio priliku odglumiti pretvorbu.
4. NASTAVNI LISTIĆ - prisjećanje na priču pisanim putem, natjecateljski dio, crtanje
• Na kraju se djeci podijeli NASTAVNI LISTIĆ u svrhu prisjećanja na priču. Ako se želi, taj dio može biti natjecateljskog tipa gdje najbrže dijete s točnim odgovorima dobiva simboličan dar (npr. časopis za djecu i sl.)
• Zadnji zadatak u nastavnom listiću glasi: U što bi pretvorila/pretvorio svoju prijateljicu/prijatelja koja puuuno kasni na ručak koji si kuhala/kuhao cijeli dan?
(nacrtaj na drugoj strani papira)
5. IZLOŽBA – na kraju se crteži nastali na temelju zadnjeg zadatka izlažu na panou školske knjižnice</td></tr>
<tr><td>ISHODI UČENJA</td><td>Kognitivni ishodi učenja
(znanje i razumijevanje):</td><td>Afektivni ishodi učenja
(vrijednosti i stavovi):</td><td>Psihomotorički ishodi učenja
(vještine i aktivnosti):</td></tr>
<tr><td></td><td>Učenici će:
- razumjeti ulogu i korisnost slušanja
- razvijati pažnju i koncentraciju slušajući priču, te svojim</td><td>Učenici će:
- izražavati mišljenje o poslušanom tekstu
- samostalno odgovarati na pitanja i</td><td>Učenici će:
-razvijati svoje glumačke vještine
- uspješno surađivati u različitim situacijama</td></tr>
</table>

	aktivnim sudjelovanjem ostvariti logične zaključke - usvajati nove riječi - upoznati pojam enciklopedije te naučiti gdje se one nalaze, kako izgledaju i čemu služe - upoznati pojam stereotipa	davati usporedbe iz svog života i iskustva -savladati strah od javnog nastupa kroz igru pantomime - poštivati i uvažavati tuđe ideje i izražavanja	(zatražiti pomoć prema potrebi) - ispuniti nastavni listić s razumijevanjem - kreativno izraziti svoje ideje pri likovnim zadacima - snalaziti se u situacijama ispunjavajući neočekivane zadatke
KOMPETENCIJE	P o d u z e t n i š t v o	Č i t a l a č k e k o m p e t e n c i j e	
	VRIJEDNOSTI KOJE SU POTICANE OVOM RADIONICOM: odgovornost, znanje, rad, sloboda, društvena jednakost, solidarnost, dijalog, tolerancija PODUZETNIČKE OSOBINE KOJE SU RAZVIJANE OVOM RADIONICOM: kreativnost, postavljanje realističkih ciljeva, ustrajnost u aktivnostima, spremnost na inicijativu, prilagođavanje novim situacijama, samostalnost, samopouzdanje	Ova radionica primjer je dobre prakse poticanja čitanja. Učenici su slušajući izražajno čitanje razvili interes za priču i već u tom procesu pokazali volju sudjelovati. U priči se spominje knjižnica kao toplo mjesto za druženje te je na kraju upravo u njoj glavni junak priče pronašao ono što je cijelo vrijeme tražio. Nakon pročitane priče putem dinamične komunikacije djeca su izrazila i povezala osobna iskustva i razmišljanja te se na taj način povezala s pročitanim. Još jačem dojmu pomogla je radionica sa svojim zabavnim zadacima. Na samom kraju djeca su verbalno iskazala svoje zadovoljstvo radionicom, a na pitanje tko bi želio posuditi priču *Oprostite…jeste li vi vještica?* većina učenika je digla ruku i odmah posudila slikovnicu.	

Slika 5. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica?“

Peti-Stantić u svojoj publikaciji *Čitanjem do (spo)razumijevanja* govori koliko je igra važna u svrhu povećanja znanja u ljudskim zajednicama, koliko utječe na znanstveni razvoj i koliko upravo preko igre možemo razviti nove sposobnosti i vještine. Ona nam pomaže da bolje upoznamo sebe i svoju okolinu. U njoj je važan natjecateljski element bez kojeg zapravo ne postoji ni jedna igra, a upravo je natjecateljski poticaj bitan dio razvoja kulture (Peti-Stantić, 2019).

„Premda se možda svi odrasli neće složiti s tim, igra jest čovjekova prirodna aktivnost. O tome govore brojni filozofi, etnolozi, antropolozi, sociolozi, psiholozi, pedagozi, a sve više i lingvisti, ekonomisti i matematičari.“ (Peti-Stantić, 2019:16).

5.4. Dramska grupa

Dramska grupa još je jedna aktivnost koja istovremeno jača poduzetničke vještine i razvija čitalačke kompetencije. Suvemeno učenje sve više nastoji ono knjiško nadopuniti pa čak i zamijeniti iskustvenim učenjem. Dramski odgoj pripada upravo takvom pristupu učenja, a kao svoj medij koristi dramski izraz koji „podrazumijeva svaki oblik izražavanja u kojem su stvarni ili izmišljeni događaji, bića, predmeti, pojave i odnosi predstavljeni pomoću odigranih uloga i situacija“ (Fileš i sur., 2008:14).

U publikaciji *Zamisli, doživi, izrazi!; Dramske metode u nastavi hrvatskog jezika*, prethodna skupina autora navodi kako dramska aktivnost pomaže sudionicima:

- izraziti i razviti svoje osjećaje, sklonosti, sposobnosti i stavove;
- razviti govorne i izražajne sposobnosti i vještine;
- razviti maštu i kreativnost;
- razviti motoričke sposobnosti i „govor tijela“;
- steći i razviti društvenu svijest i njezine sastavnice: (samo)kritičnost, odgovornost i snošljivost;
- razviti humana moralna uvjerenja;
- steći sigurnost i samopouzdanje;
- razumjeti međuljudske odnose i ponašanje;
- naučiti surađivati, cijeniti sebe i druge te tako steći priznanje drugih.

U nabrojanim ciljevima mogu se prepoznati i poželjne vještine poduzetništva.

Osnovna razina odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi, kako je navedeno u Nastavnome planu i programu za osnovnu školu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa iz 2006. godine, „odnosi

se na poučavanje učenika onim znanjima i razvijanje onih kompetencija koje će im biti potrebne za obnašanje različitih uloga u odrasloj dobi“ (MZOŠ, 2006). Provođenje izvannastavne aktivnosti dramskog odgoja unutar dramske grupe potencira upravo taj cilj.

Dramske metode unutar dramskog odgoja učenicima pružaju mogućnost slobodnog izražavanja i oslobađanja stvaralaštva. U opuštenoj atmosferi, zaštićeni izmišljenim dramskim svijetom, učenici oslobađaju spontanost i uklanjaju blokade i prepreke koje ih inače sputavaju. Potaknuti su na slobodno i radosno izražavanje te imaju priliku motivirano učiti, razvijati maštu i kraeativno stvarati. (Fileš i sur., 2008)

Knjižničari također mogu preuzeti zadovoljstvo vođenja dramske grupe u školi. Nema pravila da tu izvannastavnu aktivnost nosi isključivo profesor hrvatskog jezika, što je još uvijek najčešći slučaj. Zadovoljstvo je vidjeti dijete kako razvija svoj talent, sazrijeva, jača svoje samopouzdanje te, prema prelasku u srednju školu, već vidljive naznake da će jednog dana imati predispozicije kvalitetnog poduzetnika, čime god da se bavio.

Dramski odgoj uključuje individualnu kreativnost i vođeno učenje. Učenicima je važno dati priliku za samoizražavanjem i vlastitom interpretacijom. Ona dolazi nakon dramskih vježbi i eventualnog razgovora s mentorom koji mu pomaže usmjeriti pažnju na naglašavanje bitnih dijelova teksta, mogućnosti pokreta, izraza, stvaranja atmosfere i sl. Ovakva vrsta obrazovanja puno je više od školskih predstava. Uključenost u dramsku grupu djeci pomaže razumjeti vlastite emocije te im jača snalaženje i verbalno izražavanje u teškim situacijama (Lonka, 2020).

Za dramski nastup najvažnija je volja, nakon čega nailazimo na niz segmenata koje treba uskladiti i na kojima treba raditi. Tekst koji se odabere, dijete treba prvenstveno razumjeti i ugodno se osjećati izvodeći ga. Dramski nastup učeniku treba biti dobra zabava i zadovoljstvo jer u protivnom nema pozitivnog efekta.

Jedan od važnih ciljeva dramske grupe svakako je poticanje čitanja. U radu s djecom unutar dramske grupe lako se može uočiti da se razumijevanje teksta ne odnosi samo na pisani, već i na izgovoreni tekst. Zato je važno pomoći djeci „uočiti signale koji upućuju na tipove odnosa i pomoći im naučiti brojna značenja riječi u različitim kontekstima.“ (Peti-Stantić, 2019:45).

Niz godina OŠ Žitnjak kroz dramsku grupu adaptira i interpretira razne književne tekstove; prozu i poeziju kroz pojedinačne i skupne nastupe učenika. Prilika je to da, ne samo izvođači već svi kojima se predstavlja dožive neko književno djelo na iskustven, vizualan, emotivno jasan i razumljiv način koji možda ne bi bio dostupan tolikom broju djece da ostane samo u slovima neke

knjige. Kad se knjiga i nađe u ruci, mnoga djeca brzo odustanu od čitanja, a nakon nekog vremena prestanu pokušavati i započeti. Zato im treba poticaj, podrška, motivacija i prilika da sudjeluju u aktivnostima poput projekata i predstava.

Dramska grupa OŠ Žitnjak postoji već niz godina i može se pohvaliti uspješnim rezultatima. Redovito sudjelovanje djece na raznim smotrama, manifestacijama i organiziranim događanjima vezanim za dramski odgoj sastavni je dio ove aktivnosti.

Djeca koja u sebi razviju osjećaj za dramski nastup izvrsno se snalaze na sceni, jako dobro konaktiraju s publikom, uvjerljivi su, opušteni, odlično se snalaze s tekstom, spretni su improvizirati itd. Također pokazuju puno dobre volje i interesa za rad i napredovanje. Prema procjeni njihovog senzibiliteta, za kategoriju pojedinačnog nastupa, voditeljica ponudi nekoliko tekstova te dijete samostalno odabere koji mu najviše odgovara. Kroz marljive i zabavne susrete djeca uvježbavaju svoje nastupe. Kad dođe vrijeme da pokažu svoj trud i talent, uvijek su rado dočekani uz iskrenu podršku i otvoreni interes za njihov nastup od strane vršnjaka, prijatelja, općenito školske djece, ostalih djelatnika škole, roditelja, rodbine i ostalih gledatelja.

Ovo su neke od manifestacija na kojima sudjeluju redoviti polaznici dramske grupe u OŠ Žitnjak:

- Smotra literarnog, dramskog-scenskog i novinarskog stvaralaštva – LiDraNo
- Smotra „Priprema, pozor…kazalište!“ u organizaciji gradske knjižnice Silvija Strahimira Kranjčevića
- Balogijada - nacionalna (osnovnoškolska) učenička manifestacija vezana uz književni i likovni opus Zvonimira Baloga
- Festival pripovijedanja bajki i priča – Pričofest
- Zvijezda(ni)ne staze - program Centra mladih Ribnjak u kojem školske dramske grupe mogu pokazati svoje kazališne dosege
- Razne priredbe unutar škole (povodom obilježavanja Božića, Valentinova, Dana škole itd.)

Dugogodišnje iskustvo pokazalo je da djeca više vole i velikom većinom se opredjeljuju za interpretaciju veselih i humorističnih tekstova.

Fotografije nastupa učenika OŠ Žitnjak uz navedena djela koja su interpretirali ili prema kojima je nastala predstava barem će donekle dočarati atmosferu i učinak postignut kod samih izvođača, ali i gledatelja.

Slika 6.-9. Igrokaz učenika 8. razreda prema priči Ivane Brlić - Mažuranić *Šuma Striborova,* 2017.

Slika 10. Monolog, tekst: Zagoda T., Velika dilema, Lidrano, 2016.
Slika 11. Monolog, tekst: Zagoda T., Nevjerojatan rasplet u garaži, Lidrano, 2018.
Slika 12. Monolog, tekst: Andrić I., Ex Ponto, Lidrano, 2019.

Slika 13. Pripovijedanje, Puna vreća laži, bajka, Pričofest, 2021.

5.5. Lav, slon i poneka ptica: priče u muzeju

Projekt "Lav, slon i poneka ptica: priče u muzeju" primjer je suradnje OŠ Žitnjak i Etnografskog muzeja. Cilj mu je potaknuti i unaprijediti čitanje djece rane školske dobi. Projekt je usmjeren učenicima škole s područja rubne zagrebačke četvrti Petruševec. Djeca su ovom suradnjom imala priliku upoznati stalni postav i njegov izvaneuropski dio. Čitanjem priča iz dalekih zemalja, od kuda su i izloženi predmeti u stalnom postavu i pripovijedanjem uz pomoć slika, pridonosi se, ne samo razumijevanju teksta, nego i razumijevanju i prihvaćanju svoje i drugih kultura. Ovakav posjet pridonosi razvoju čitalačkih kompetencija učenika rane školske dobi i služi kao konkretan primjer upoznavanja učenika razredne nastave s kulturom odlaska u muzej. Pored toga projekt pridonosi ostvarenju međuinstitucionalne i međusektorske suradnje te pozicionira muzej kao relevantan faktor za obrazovanje kroz terensku nastavu.

Opis programa

Učenici se u ovom projektu upoznaju s muzejom i pripovijedanjem. Unaprijedit će čitalačke kompetencije i upoznati druge kulture. Projektom su obuhvaćeni i roditelji, prethodno pozvani na sasret s organizatorima i koordinatorima projekta. Cilj je putem radionica i posjeta muzeju informirati i educirati roditelje o važnosti čitanja djeci i o važnosti posjeta kulturnim ustanovama poput muzeja što doprinosi podizanju kvalitete života njihove djece i obitelji. Roditeljima je na sastanku podijeljen letak s informacijama o projektu i o tome zašto je važno čitati djeci (Slika 21.). Projektom se razvija nedovoljno iskorištena suradnja između institucija koje potiču čitanje te se povećava mogućnost umrežavanja institucija i uključivanja novih praksi koje potiču razvoj čitanja. Radi se i na osviještenosti učitelja o tome da čitanje nije samo predmet nastave hrvatskog jezika. Projekt pridonosi ciljevima Nacionalne strategije za poticanje čitanja pa tako i onom u kojem se potiče suradnja između odgojno obrazovnih i kulturnih ustanova i realizacija dobrih praksi.

Projektne aktivnosti sadrže: radionice za učenike u muzeju, radionice za roditelje, okrugli stol.
Profesorica Juliette Januši na sastanku koji se održao u OŠ Žitnjak podijelila je roditeljima letke u kojima je, između ostalog istaknuto:

Zašto je važno čitati djeci:

- Čitanje i poticanje čitanja važno je u socijalnom, intelektualnom i emocionalnom razvoju djeteta

- Čitanje djetetu aktivnost je u kojoj može sudjelovati bilo koji od članova obitelji, a donosi brojne prednosti za njegov daljnji razvoj
- Čitanjem razvijamo kritičko mišljenje – u svakoj od knjiga krije se neka pouka i u nju su utkane neke životne vrijednosti; razgovorom o situacijama u kojima se nalaze likovi iz priča, pokušajem pronalaska rješenja za takve situacije, otkrivanjem pozitivnih i negativnih osobina likova razvijamo i potičemo kritičko mišljenje djeteta
- Čitanjem razvijamo dječju kreativnost – tijekom čitanja ili slušanja priča djeca će pokušati zamisliti likove, mjesta, događaje
- Čitanjem upoznajemo jezik i njegove zakonitosti, razvijamo vokabular, obogaćujemo svoj rječnik i izražavanje
- Čitanjem razvijamo empatiju, suosjećanje s drugima i njihovim osjećajima i situacijama
- Čitanjem učimo o svijetu, o životu i različitim životnim situacijama, učimo o nepoznatome, o različitome i dalekome, učimo se toleranciji i razumijevanju različitosti
- Čitanjem odgajamo djecu
- Čitanjem razvijamo komunikacijske vještine – o pročitanome uvijek trebamo porazgovarati
- Čitanjem potičemo djetetovo samopouzdanje i sigurnost u sebe
- Čitanjem potičemo koncentraciju i pridonosimo lakšem učenju svih školskih sadržaja
- VAŽNO JE ČITATI DJETETU – ČITATI ZAJEDNO S DJETETOM (BILO KOJE DOBI) – slušanjem zanimljive priče dijete će pratiti tijek događaja i pokušati vizualizirati situaciju, a tijekom procesa slušanja i vizualizacije potičemo razvoj dječje koncentracije, što je ososbito korisno za proces učenja → zajedničkim se čitanjem povezujemo s djetetom, razvijamo međusobnu bliskost i zdrav, lijep odnos i povjerenje

Slika 14. Učenici 4. razreda OŠ Žitnjak slušaju pripovijedanje priče u Etnografskom muzeju

6. Poduzetništo kao važan faktor obrazovanja

Razvijanje poduzetništva kod djece ne znači da će svako dijete koje se fokusira na razvoj poduzetničkih kompetencija nužno biti uspješan poduzetnik u nekoj firmi. Kada se s djecom razgovara o poduzetništvu i kad im se nastoji najjasnije približiti njegovo značenje i smisao, za početak je najjednostavnije primijeniti ono najočiglednije objašnjenje, iz same riječi - poduzeti nešto; poduzetništvo. Kako bi dijete moglo „nešto poduzeti" potreban mu je poticaj da se to *poduzimanje* ne zadrži na onoj najosnovnijoj razini već da se razvija. Hoće li dijete poduzeti određeni napor da uopće napiše domaću zadaću, koja je ionako sastavni dio svakodnevnih školskih obaveza ili će ono krenuti korak dalje i zaviriti u rubriku *za one koji žele znati više*, pitanje je čiji odgovor diktiraju ambicije i osobnosti pojedinca, njegovi interesi i radne navike. Obje mogućnosti su prihvatljive. Razni faktori utječu na put koji će dijete odabrati. Oni aktivniji i znatiželjniji pokazat će zanimanje za postizanjem što boljih rezultata npr. u nekom školskom predmetu (matematici, povijesti, likovnoj kulturi…) ili više njih, pa će se možda i prijaviti na školsko natjecanje koje može dovesti i do uspjeha na državnoj razini. Iza toga razvija se sve veća sigurnost i ozbiljniji interes koji usmjerava dijete na lakši odabir srednje škole gdje ga čeka šire, opsežnije, usmjerenije obrazovanje. To je put ka životnoj profesiji. I eto našeg poduzetnika koji sve više jača svoju samostalnost te ga se već može doživjeti kao nekoga tko je svojim radom i dostignućima zaslužio da ga se opisuje kao poduzetnog.

Jesu li neka djeca samim rođenjem već predodređena za poduzetnika ili se mogu u njega razviti? Poduzetničke kompetencije mogu se prepoznati već u najranijoj dobi, ali s jačanjem poduzetničke svijesti, vještina i znanja svakako treba započeti što prije (Vrančić, 2013).

Lovrenčić i Tkalec (2015:7) naglašavaju kako je poduzetništvo kompetencija koju čine znanje, vještine i stavovi, te je shodno tome „ishodište razvojnog poduzetništva primarno u području odgoja i obrazovanja".

Za uvođenje učenja poduzetništva u osnovne škole zauzima se Oslo Agenda. Napominje da je važno djelatnicima škole i roditeljima objasniti koliko je poduzetništvo *ključna kompetencija za sve te da nema namjeru od učenika stvoriti biznismene, već promicati poduzetnički način razmišljanja.* Poduzetništvo bi trebalo biti obavezan dio školskog kurikuluma prisutan u svim područjima učenja (Lovrenčić, Tkalec, 2015).

Tu je svakako naglasak na razvoju poduzetnih i inovativnih mladih ljudi koje se usmjerava da prepoznaju i iskoriste pružene prilike te da nađu način kako svoje ideje pretvoriti u djela (ibid).
Poduzetništvo možemo promatrati u užem i širem smislu. Uži smisao odnosio bi se na doslovno bavljenje poduzetničkom djelatnošću, tj. na poduzetnika koji ima registriran projekt koji uspješno vodi. Širi smisao bi značilo ponašati se kao poduzetnik, što podrazumijeva određene poduzetničke vještine, znanja i stavove. Za poduzetništvo je potrebno snositi odgovornost za odluke i postupke donešene svojom voljom, valja zacrtati ciljeve i način kako ih postići, razraditi vizije i ideje te na kraju, uz jaku motivaciju da će sve uspjeti, sve i realizirati (ibid).

Prema tome, poduzetništvo je svakako pogodno uvrstiti kao međupredmetnu temu tj. implementirati ga u nastavne predmete u osnovnim školama kako bi učenici stekli što bolje poduzetničke kompetencije (Lovrenčić, Tkalec, 2015:7). Kod učenika je bitno razvijati sposobnost uočavanja prilika kako bi mogli realizirati svoje poduzetničke ideje za vrijeme školovanja, a i kasnije kroz život (Lovrenčić, Tkalec 2016.).
Važno je da mladi osvijeste što im je potrebno kako bi se što kvalitetnije, ali i bezbolnije uklopili i prilagodili očekivanjima i potrebama tržišta ako im je u interesu što sigurnije osigurati egzistenciju. Važnost prilagodbe ističe i Vrančić: „Hoće li mladi ljudi moći ostvariti smislen, sretan i ispunjen život, u velikoj mjeri ovisi o njihovoj sposobnosti da se mijenjaju podjednakom brzinom kojom se mijenja i društvo.“ (Vrančić, 2013:1).

Autori Lovrenčić i Tkalec u publikaciji *Međupredmetni sadržaji poduzetništva kao poticaj novom kurikulumu u osnovnim školama* (2015:11) navode vrijednosti koje promičemo odgojem i obrazovanjem za poduzetništvo. To su:

- Odgovornost
- Znanje
- Rad
- Poštenje
- Sloboda
- Pravednost
- Društvena jednakost
- Solidarnost
- Dijalog i tolerancija.

Pritom ovaj raspored vrijednosti argumentiraju na sljedeći način:

> „Na prvo mjesto odlučili smo staviti odgovornost koja podrazumijeva odgovorno djelovanje kako prema drugima tako i prema samima sebi, a također podrazumijeva kritičnost prema vlastitom uspjehu i neuspjehu, preuzimanje odgovornosti za donošenje neke odluke, pokretanje neke ideje ili aktivnosti, odgovornost za završetak zadataka, ispunjenje obaveza i rokova te odgovornost za javna dobra.“ (ibid.)

Promatrano u odnosu na ciljeve vezane za razvijanje poduzetništva kod djece u OŠ Žitnjak, treba izdvojiti sljedeće:

Učenici će:

- razviti osjećaj za organizaciju svojeg vremena
- razviti ustrajnost pri ostvarivanju zadatka/svog cilja
- razviti vještine vrednovanja drugih, ali i samovrednovanja
- razviti samosvijest, samopouzdanje i samostalnost, kao i osjećaj za timski rad
- razviti kreativno razmišljanje i djelovanje
- sami zapažati i donositi zaključke
- razviti komunikacijske vještine i sposobnost prezentiranja
- osvijestiti svoje sposobnosti, vještine i kvalitete te osjećaj zadovoljstva nakon uloženog truda
- razviti kritičko mišljenje
- razviti osjećaj odgovornosti
- naučiti prepoznati kvalitetno od manje kvalitetnog
- naučiti interpretirati i analizirati zadane teme
- razviti interes za opću kulturu i aktualna događanja u Hrvatskoj i svijetu.

Iako se kao najbolji primjer razvijanja poduzetništva u osnovnoj školi najčešće navodi učeničko zadrugarstvo, u ovom diplomskom radu predstavlja se malo drugačija ideja razvoja poduzetničkih kompetencija. Radi se o izvannastvanoj aktivnosti *Kultura moja avantura* (KUMA). Ovdje je izostavljen jedan, za poduzetništvo značajan faktor, a to je prodaja. Umjesto toga, pažnja se posvećuje razvoju drugih, također ključnih vještina koje jačaju poduzetničke kompetencije.

Govoreći o jeziku mišljenja, Perkins (2009) naglašava kako je prilikom razgovora s mladima, a posebno u nastavi, važno upotrebljavati riječi koje ukazuju na proces mišljenja i zaključivanja (npr. pretpostavka, zaključivanje, dokaz, mogućnost, perspektiva, stavljanje u situaciju itd.).

Lovrenčić i Tkalec u publikaciji *Poduzetništvo kao međupredmetna tema u osnovnim školama* spominju kako se odgojno-obrazovni ishodi usmjereni na učenike i njihove aktivnosti iskazuju aktivnim glagolima. Upravo oni odlično izražavaju dječju aktivnost (Lovrenčić i Tkalec, 2016:58):

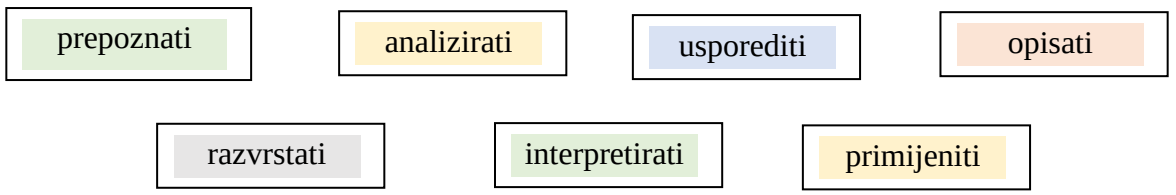

Temeljem provođenja izvannastavnih aktivnosti u OŠ Žitnjak, proširuje se s:

„Sudjelovanje učenika je proizvod motivacije i aktivnog učenja. Ono je proizvod, a ne zbroj jer do sudjelovanja neće doći ako izostane jedan od tih elemenata.“ (Barkley, 2010: 6).

Aktivno učenje najbolji je odabir kod razvijanja poduzetničkih kompetencija učenika. Sudionici aktivnosti samostalno rješavaju probleme, timski surađuju, istražuju itd. Ovakav pristup učenje čini zanimljivim i zabavnim, a pomaže u stjecanju znanja, vještina i stavova ključnih za poduzetništvo. Učenici rado pohađaju ovakve radionice jer one omogućavaju napredak svakog pojedinca, potiču pozitivne stavove prema sebi i prema ostalim sudionicima. Koliko je važno usmjeravati i pomagati učenicima, toliko je ključno dopustiti im da izražavaju svoja mišljenja, predstavljaju svoje ideje i razmjenjuju iskustva. Na voditeljima je zadatak stvoriti pozitivnu atmosferu u adekvatnom i ugodnom prostoru. Vrlo je važno i međusobno poštovanje među učenicima, ali i između učenika i voditelja aktivnosti (Lovrenčić, Tkalec, 2016.).

Metode i načini poučavanja poduzetničkih kompetencija unutar izvannastavnih aktivnosti u OŠ Žitnjak raznoliki su, ovisno o temi koja se obrađuje. Koriste se:

- individualni ili grupni zadaci
- kreativni uradci
- literarni izrazi
- razrada zadanih tema kroz prezentacije
- dramatizacije
- snalaženje u sklopu terenskih izvanučioničkih izleta
- rasprave u skupinama
- degustacije

Dr. sc. Mihaela Banek Zorica, redovna profesorica na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu održala je 29. ožujka 2022. online predavanje u sklopu XXXIII. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske pod temom *Uloga školskog knjižničara u razvoju poduzetničkih kompetencija*. Prof. Banek Zorica poduzetništvo objašnjava kao sposobnost pojedinca da pretvara ideje u djela. Ono podrazumijeva kreativnost, inovativnost, sposobnost razumnog preuzimanja rizika kao i sposobnost planiranja i organiziranja. Po pitanju implementacije poduzetništva u obrazovni sustav, koji je po svojoj lokaciji neprofitan, profesorica objašnjava kako se ne mora raditi o proizvodu koji je opipljiv. Radi se zapravo o uspješnom učeniku koji usvaja znanje i razvija poduzetničke kompetencije. Jednako tako se naglašava etički aspekt poduzetništva, kao i dobro i odgovorno upravljanje. Na poduzetničkom obrazovanju radi se od 2000. godine. Jednako tako poduzetnost i inicijativnost smatraju se jednima od temeljnih kompetencija. Kroz literaturu pouduzetništvo je potrebno uzeti u najširem smislu, ne samo kao djelovanje pojedinca. Usmjereno je prema pojedincu koji pokazuje samostalnost i talent za poduzetnost i kreativnost. Brojni znanstvenici su proučavali pitanje poduzetnosti što ukazuje i na bogatstvo i različitost pristupa i primjera.

„Poduzetničko obrazovanje (eng. *entrepreneurship education*) ili obrazovanje za poduzetnost (eng. *enterprise education*) nije isključivo pitanje značenja termina, već i konceptualnog i koncepcijskog značenja. Prema klasifikaciji autora Jamiesona (1984) uspostavlja se razlikovanje pojmova:

- obrazovanje za poduzetnost
- obrazovanje o poduzetnosti
- obrazovanje kroz poduzetnost.“ (Luketić, 2021:259-260).

Profesorica Banek Zorica u daljnjem predavanju referira se upravo na ovu podjelu i tumači pojavu dva pola. Jedan je usmjerenost na osobni razvoj, a drugi na poslovni poduhvat. U početku se s učenicima radi više na razvoju ličnosti, dok se na srednjoškolskoj i visokoškolskoj razini poduzetništvo intenzivnije kreće prema svom izvornom značenju tj. ekonomskoj karakteristici pojma. Tu se radi na poučavanju, kompetencijama prema vođenju vlastitih poslovnih poduhvata. Literatura koja se bavi poduzetništvom nalazi se većinom u visokoškolskom sektoru. Radi se o vođenju kompanija gdje se više ističe samostalnost i stvaranje vlastitih ideja. Brojne aktivnosti koje u startu ne povezujemo s poduzetništvom, posebice u osnovnoj školi, zapravo itekako potiču poduzetničko ponašanje i u većini radionica koje obavljaju knjižničari upravo su ti elementi vidljivi i prepoznati. Pojam poduzetništva dovoljno je sazrio da se mogu raditi bibliometrijske analize s ciljem utvrđivanja koliko je toga zapisano, samo je pitanje gdje je zapisano i na koji način. Tek se od 2014. o poduzetništvu piše puno više. U daljnjem predavanju profesorica navodi primjer Austrije koja je izradila certifikat koji se dodjeljuje školama koje zadovoljavaju poduzetničko obrazovanje. Certifikat se dobiva se na temelju kataloga kriterija koji potiče aktivnosti u školi, a time ujedno i školske kulture. U kriterij se ubraja i jedan kreativan nastavnik tj. školski knjižničar sa svojim suradnicima. Poduzetništvo u RH definirano je *Kurikulumom međupredmetne teme Poduzetništvo za osnovne i srednje škole*. Najistaknutiji primjer poduzetništva u školama u RH je primjer zadrugarstva koji funkcionira poprilično dobro. Vidljivo je da u ovom zadrugarskom obliku sudjeluju školski knjižničari koji su i sami često voditelji. Smotra zadruga prilika je gdje djeca s voditeljima mogu izložiti svoje proizvode. Ono što je bitno istaknuti je pitanje tima koji bi trebao realizirati poduzetništvo u školama (ravnatelj, nastavnik i školski knjižničar). Koliko mogućnosti i podrške daje ravnatelj? Profesorica Banek Zorica nadalje poima knjižnicu kao inovacijski centar. Knjižnica bi trebala svojim korisnicima ponuditi nekoliko različitih prostora gdje bi se mogle održavati razne aktivnosti – prostor za timski rad, suradnju, prostor za kreativnost, slobodan prostor (gdje se može popiti kava, pojesti keks), računalni prostor, zeleni prostor, makerspace prostor i prostor za individualni rad itd.

Poduzetništvo je mentalni sklop i način razmišljanja kojim ljudi aktivno sudjeluju u društvu kako bi identificirali što treba biti napravljeno i kako bi našli rješenja za realizaciju.

6.1. Kultura moja avantura – KUMA

> *Dijalog…je umijeće i disciplina koja se produbljuje i postaje smislenom što se više u nju uključimo. Isto tako, dijalog postaje kvalitetniji ako isprobamo različite postupke te se okušamo u raznim načinima pomnijeg slušanja, iskrenijeg govora, koherentnije komunikacije, velikodušnije afirmacije i trajnijeg učenja u svom okruženju*
>
> (West Burnham i sur., 2007: 89)

Pri stvaranju nekih novih ideja o tome što i kako raditi s djecom, prvo o čemu se razmišlja je što ***to*** djeci zapravo treba i kako im ***to*** približiti na što zanimljiviji način. U ovom slučaju, nije se puno dvoumilo, ***to*** je – kultura! Kultura na što zabavniji način, poput avanture. Tako se oblikovala izvannastavna aktivnost u OŠ Žitnjak pod nazivom *Kultura, moja avantura - KUMA*.

Što se samog pojma kulture tiče, postoje razne definicije koje ga objašnjavaju. Pitanje je na što se točno ona odnosi, koje funkcije obuhvaća i što predstavlja pojedincu i društvu. Prema većini autora koji se bave pitanjem kulture, „vidljiva su dva smjera promatranja:
1. održanje i prenošenje postojećih, stvorenih kulturnih vrijednosti (tradicija stečena promišljanjem i stvaralaštvom),
2. proizvodnja novih vrijednosti na temelju tradicije, mišljenja, kreativnosti i inovacija“ (Pejić Papak, Vidulin, 2016:38).

Kad uzmemo u obzir suvremeni pogled na kulturu, neizostavno je važno obrazovanje i samoobrazovanje pri čemu do izražaja dolaze djela i intelektualnih i umjetničkih aktivnosti. Čovjek je živo biće koje formira i reformira društvo te stvara i proizvodi povijest i kulturu na koje neminovno i utječe. Pojedinac i kultura međusobno su povezani – „kultura utječe na pojedinca te pridonosi stabilnosti društva i njegovoj kulturi, a s druge strane i pojedinac utječe na kulturu i tako pridonosi mijenjanju društva.“ (ibid :39).
Škola bi općenito trebala biti mjesto učenja o kulturi i razvijanja iste. Kultura mladih je važan čimbenik njihova identiteta, utječe na njihovu komunikaciju, afirmaciju, stil života, način ponašanja (Pejić Papak, Vidulin, 2016).

Nastavni plan i program za osnovnu školu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa iz 2006. godine navodi: "Učenike treba osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojem žive, razumijevanje prošlosti i sadašnjosti, čovjekovu odnosu prema prirodi i društvu, ljudskome stvaralaštvu, materijalnim i duhovnim vrednotama te međuljudksim odnosima." Upravo se ti elementi mogu prepoznati u izvananastavnoj aktivnosti *Kultura moja avantura*.

Ideja i cilj:

Razmišljanje o kulturi i djeci vrlo lako će dovesti do konstatacije o važnosti njihovog povezivanja jer je pojam kulture često neosviješten, posebno među djecom. Što je to uopće kultura, zašto je važno cijeniti je i razvijati i na kraju, kako je pratiti, širiti, konzumirati? U radu s djecom često se mogu sresti pitanja: zašto, kako, zbog čega… *Zašto* je nešto važno?, *kako* to napraviti?, *zbog čega* moramo to nešto raditi kad možemo i bez toga?, *zašto* moramo to znati?, *zašto* moramo tamo ići?...itd. Ako se uzme u obzir sam koncept ove izvannastavne aktivnosti, upravo su spomenuta pitanja presudila da aktivnost nosi naziv *Kultura, moja avantura,* jer to uistinu jest avantura. Djeca sama moraju naći odgovor na ta pitanja jer jedino će tako istinski razumjeti i odgovor. Dakako, oni su još mladi i treba im pomoći, potaknuti ih na istraživanje, sudjelovanje i razmišljanje, što je ujedno sastavni dio *vođenog istraživačkog učenja*. Nije dovoljno samo prikupljati informacije, npr. slušanjem. Za dubinsko razumijevanje potrebno je sudjelovati u njihovom tumačenju. Učenje traži da posegnemo dalje od onog što nam je servirano, dalje od onog što nam daju. Potrebno je stvoriti nove proizvode koji nastaju korištenjem vlastitog uma (Kuhlthau i sur., 2018), a istraživanjem podataka učenici na praktičnoj razini stvaraju znanja (Stevanović, 2003:122).

Glavna ideja projekta je približiti djeci umjetnost različitog spektra s ciljem razumijevanja, prihvaćanja i razvijanja istog. Kroz likovne i literarne radionice, djeci razumljive prezentacije, rasprave, debate i zadatke te posjete muzejima, galerijama, koncertnim dvoranama i kazalištima sudionici ove aktivnosti upoznaju kulturu i uče u njoj uživati.

Učenici, kroz radionice, nadograđuju ono što već znaju s ciljem boljeg razumijevanja svijeta i društva u kojem žive. Tako se radi vođeno istraživačko učenje koje razvija vještine i sposobnosti koje će pomoći pripremiti mlade ljude za uspješan život i davanje svog doprinosa društvu (ibid).

Učenike treba motivirati, probuditi im znatiželju, navesti da sami misle i istražuju, odnosno da se razvijaju, samoaktualiziraju, što je prema Maslowljevoj hijerarhiji motiva, ljudskih vrijednosti i potreba, posebno važan aspekt. Tada čovjek postaje najbolje što može biti, želi nadići samoga sebe.

Maslow je zaključio da je kreativni proces zapravo samoaktualizacija. (Gabelica i Težak, 2017 prema Maslow, 1993).

Važno je poticati djecu da oslobode umjetnika u sebi te da se što kreativnije i samostalnije izraze na likovni, literarni ili kakav drugi način ovisno o pristupu zadanoj temi. „Integracija s umjetnosti važna je u istraživanju. Likovna umjetnost, glazba, ples i dramska umjetnost mogu učenicima omogućiti izražavanje ideja. Umjetnosti su često uključene u demonstraciju onoga što učenici uče tijekom jedinice. One uvelike doprinose istraživačkom učenju na važne načine te su presudne za istraživački pristup učenju.“ (Kuhlthau i sur., 2018:233).

Svakoj aktivnosti s djecom treba pristupiti na što zanimljiviji način. Time će svi profitirati – učenici će se zabaviti, kroz dobru atmosferu i zanimljiva predstavljanja teme, nešto i naučiti, a mentori će se dobro osjećati, jer im je u interesu zainteresirati, usmjeriti i aktivirati djecu s kojom se radi. Nešto im dati. Informaciju, inspiraciju, zadatak, kreativnost, uputu, igru…avanturu! Makar i sasvim skromnu, takvu koja stane u prostoriju jedne male knjižnice. Ona može potom rasti i izvan zidova školske ustanove no najvažnije je da se u nekom trenutku dogodi. Većini učenika još uvijek nije jasno *zašto* je važno čitati, posjetiti kazalište, sudjelovati u radionicama i kvizovima, pogledati izložbu, ali i samostalno stvarati – likovnim tehnikama, literarnim izražavanjem, glazbom, pokretom, kreativnim rješenjima itd. Komunikaciju s djecom važno je osluškivati, kasnije analizirati jer se jedino tim putem mogu istražiti mogućnosti što kvalitetnijeg odnosa i što uspješnijih ostvarivanja ciljeva. Ne postoji garancija, prava mjera, recept. Sva djeca su individualne osobe, a svaka aktivnost ili projekt drugačiji. Važno je naći način i dobar omjer. Omjer se zapravo odnosi na sve što radionica treba sadržavati raspoređeno taman - ni previše ni premalo od onog što je čini ugodnom, zabavnom, zanimljivom. Jedan od tih omjera je i broj učenika koji sudjeluju u ovoj izvannastavnoj aktivnosti, a on nije velik. Prednost malih fleksibilnih skupina, između ostalnog pridonosi da učenici imaju priliku više govoriti, omogućava blisku suradnju između vršnjaka, učenici jedni od drugih uče te je prilika za kvalitetnije individualno procjenjivanje učenja (Kuhlthau i sur., 2018).

Izvannastavna aktivnost ili nastavni sat bit će znatno zabavniji i svrsishodniji ako učitelji podučavaju djecu kroz razgovor i raspravu te potiču učenike na postavljanje pitanja. Na taj način održava se dobra dinamika, a djeca garantirano bolje i više toga zapamte. Razlog tome prvenstveno je to što ulažu svoje emocije, osobni trud te dobivaju osjećaj samostalnosti i sposobnosti. Brane

svoja uvjerenja, izlažu svoja istraživnja i zaključke te samim time kvalitetnije i duže pamte (Peti-Stantić, 2019). Slikovito rečeno: „ne bi trebalo biti nikakve dileme treba li se izložiti riziku i umjesto klasičnog frontalnog načina podučavanja otpustiti kočnice i dopustiti učenicima da katkada umjesto suvozačkog, zauzmu i vozačko mjesto.“ (Peti-Stantić, 2019:172)

Već je spomenuto da se učenici najbolje poučavaju kad su znatiželjni no tome treba pridodati i da najbolje uče i dolaze do kreativnih ideja upravo u okolini koja ih ne ugrožava. Aktivnosti trebaju biti izazovne i prilagođene sposobnostima sudionika. Poželjno je učenicima davati konkretnu povratnu informaciju uz priliku da se izraze, verbalno i/ili kroz proizvod te na temelju toga osjete ponos i zadovoljstvo (Režek, 2023).

Vrednovanje

Svaka radionica završila bi vrednovanjem. U početku je primijenjivano vršnjačko vrednovanje unutar iste grupe, no uz nastojanje da se djeci objasni važnost objektivnog ocjenjivanja koje je iz tog razloga anonimno, pokazalo se da djeca ipak ne mogu isključiti prijateljsku pristranost te je taj način vrednovanja bilo neophodno prekinuti. Zadržano je vršnjačko vrednovanje unutar dvije različite grupe sudionika. „Vršnjačko vrednovanje jest oblik suradničkoga reguliranja učenja. Učenik je aktivno uključen u vrednovanje učenja i postignuća svojih vršnjaka, pomaže im u promatranju, nadgledanju i reguliranju procesa učenja svojom povratnom informacijom. Vršnjačko vrednovanje može uslijediti nakon samovrednovanja. Primjerice, nakon vlastitih osvrta mogu uslijediti osvrti ostalih učenika, pri čemu bi učenike trebalo poticati da se usredotoče na pozitivne aspekte tuđega rada, a onda i na načine za poboljšanje toga istog rada (umjesto negativnih aspekata)“ (MZOO, 2019). Osim vršnjačkog vrednovanja, vrednovale su i voditeljice upisivanjem bodova u tablicu.

Tablica 3. Koncept radionice KUMA

NAZIV	***Kultura moja avantura* - KUMA**
DOBNA SKUPINA	**Dvije grupe:** • učenici petih razreda koji su se odazvali sudjelovati • učenici sedmih razreda koji su se odazvali sudjelovati

VRIJEME	Trajanje radionice je dva školska sata, a održava se prema dogovoru s učenicima tijekom cijele školske godine.
MJESTO	• radionice se održavaju u knjižnici • terenska nastava održava se izvan škole • mjesta za zabavu dogovaraju se nakon radionica

Elementi izvannastavne aktivnosti KUMA*

1. **Odabir teme**

   - nazivi održanih radionica:

- „ANIMACIJA, pokretna kreacija“
- „IZUMITELJI, naši učitelji“,
- „ČOKOLADA, nepca naših balada“
- „PRIPOVIJEDANJE, umno kretanje“
- „ZAGREB naš grad, upoznajmo ga sad (na prepad!)“
- „LJUBAVno, srcu zanimljivo“
- „UMJETNOST kao vrijednost“
- „BIRAM TEMU, pristupam problemu“

2. **Zadavanje zadatka**
   - Nakon odabrane teme učenici dobivaju kreativan zadatak uz dogovoreni rok u kojem ga trebaju završiti i poslati voditeljicama.
   - Izvršen zadatak uvjet je sudjelovanja na radonici.
3. **Dogovaranje termina radionice u trajanju od dva školska sata**
4. **Prostor**
   - Radionice se održavaju u knjižnici.
   - Pri svakoj radionici djeci su ponuđene grickalice i sok.
   - Obavezno pomoćno sredstvo je projektor.
5. **Prezentacija voditeljica**

• Voditeljice ove izvannastavne aktivnosti osmisle prezentaciju, najčešće u nekom od web alata pomoću koje, kroz dinamičan razgovor s učenicima, obrade dogovorenu temu.
6. Kviz • Djeca sudjeluju u kvizu koji se bazira na netom odslušanoj i odgledanoj prezentaciji. • Nakon svakog pstavljenog pitanja učenici dižu ruku ako znaju odgovor i tako skupljaju bodove. Najbrža ruka osigurava pravo odgovora i jednog boda, ali se za svaki pogrešan odgovor dobije jedan negativan bod. • Pobjednik je onaj koji ostvari najviše bodova tedobiva nagradu. • Nagrade su najčešće neke praktične sitnice ili slatkiš.
7. Djeca predstavljaju svoje zadatke (poeziju, likovni uradak, prezentaciju, glumu itd.)
8. Igra asocijacija • Ne održava se svaki put, ovisno o vremenu s kojim raspolažemo
9. Vrednovanje učeničkih zadataka • Djeca vrednuju djecu • Voditeljice vrednuju djecu • Bodovi se upisuju u tablicu tijekom cijele godine. Na kraju školske godine bodovi se zbrajaju, a djeca dobivaju simbolične darove (knjige, časopise, plakate, slatkiše i sl.)
*redoslijed radionice podložan je promjenama ovisno o tipu zadataka za učenike i samom pristupu temi

Tablica 4. Primjer radionice – Animacija, pokretna kreacija

NAZIV	***Animacija, pokretna kreacija***
POVOD	Svjetski dan animiranog filma
ZADATAK	KREATIVNOST: • izmisliti svog animiranog junaka, dati mu ime i identitet • nacrtati ga, oslikati i opisati: koje su njegove sposobnosti i moći, na koji način živi, što želi postići, ima li neprijatelja itd.

<table>
<tr><td>RADIONICA</td><td>PREZENTACIJE:

1. učenici jedni drugima predstavljaju svoje animirane junake
2. voditeljice aktivnosti u suradnji s djecom prolaze kroz prezentaciju „Svjetski dan animiranog filma“ izrađenu u Canvi
• EDUKACIJA: povijest animacije i animiranog filma, vrste animiranog filma, tehnike animacije, nagrade, Surogat itd.
• KOMUNIKACIJA: koji je tvoj omiljeni animirani film, kojih animiranih filmova se možeš sjetiti, što znači „surogat“(pronađi u rječniku stranih riječi na polici) itd.
• UOČAVANJE: uoči razliku među animiranim filmovima, (Štrumfovi i Spužva Bob su inozemni autori dok su Baltazar i Mali leteći medvjedići hrvatska proizvodnja, prepoznaj na slici što više animiranih likova
• PROMATRANJE: video uputa kako nacrtati pokret u 24 sličice, gledanje Surogata, gledanje isječaka iz nekoliko animiranih filmova
• RASPRAVA/ZAKLJUČAK: razgovor o animiranom filmu Surogat, Wall E i dr.</td></tr>
<tr><td>KVIZ</td><td>KONCENTRACIJA, PAMĆENJE, RAZMIŠLJANJE:

• nakon radionice održava se kviz znanja sastavljen na temelju netom odslušane i odgledane prezentacije (djeca se ne moraju unaprijed pripremati, dovoljno je pažljivo slušati i pamtiti informacije na licu mjesta)

• IGRA asocijacije:

<table>
<tr><td>računalna</td><td>jezik</td><td>bez granica</td><td>slova</td></tr>
<tr><td>čovjek</td><td>ruka</td><td>ideja</td><td>Google</td></tr>
<tr><td>crtić</td><td>kipar</td><td>um</td><td>kompjuter</td></tr>
<tr><td>pokret</td><td>klavir</td><td>može svašta</td><td>struja</td></tr>
<tr><td>ANIMACIJA</td><td>PRSTI</td><td>MAŠTA</td><td>RAČUNALO</td></tr>
<tr><td colspan="4">S T V A R A NJ E</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>VREDNOVANJE</td><td>VRŠNJAČKO VREDNOVANJE:
Nakon što su dvije skupine (jedna grupa učenika petih razreda, a druga sedmih), u različitim terminima sudjelovale u radionici na temu animacije (s istim zadatkom), zadatak je bio međusobno se ocijeniti. Učenici petih razreda pregledali su crtane likove učenika sedmih razreda te su im rasporedili bodove-najveći broj bodova najboljem, pa tako sve do najmanjeg boda tj. prema njihovoj procjeni, najlošijeg rada. Učenici petog razreda, koji su sudjelovali u ovoj aktivnosti, pregledavali su i ocjenjivali radove učenika sedmog razreda i obratno. Bodovanje je provedeno u potpunosti anonimno.</td></tr>
</table>

	Bilo je potrebno upisati bodove pored imena animiranog lika na papirić koji su dobili svi sudionici. Ispunjen papirić potom je predan knjižničarki bez potpisa onog tko je ispunjavao. Učenik koji do kraja godine osvoji najviše bodova dobiva glavnu nagradu. VREDNOVANJE VODITELJICA: Voditeljice dodjeljuju bodove svim sudionicima po istom principu, najveći broj bodova najboljem, a najmanji broj bodova učeniku za kojeg smatraju da se najmanje potrudio. ➔ Zbroj svih bodova unosi se u tablicu. Završni zbroj bodova na kraju školske godine odlučuje konačan redoslijed učenika.
POSJET ZABAVA	KULTURA: • Gledanje animiranog filma u knjižnici, prema izboru djece gledao se ***Coraline*** *(hrv.prijevod: Koralina i tajna ogledala),režija i scenarij: Henry Selick (prema knjizi Neila Gaimana)* → nakon odgledanog filma, uz grickalice i sokove, razgovaralo se o: roditeljima koji ne posvećuju dovoljno pažnje svojoj djeci, maštanju o boljem životu, o vrijednostima, obitelji, željama, spoznajama i pojmu savršenstva • Odlazak u kino na animirani film; odličan izbor je i Animafest koji se u Zagrebu održava svake godine u lipnju • Organiziran posjet Zagreb filmu, Vlaška 70 • Odlazak na izložbu, vezanu za animaciju (npr. Bijenale ilustracija, izložbu stripa itd.)
DODATNE AKTIVNOSTI	KREATIVNOST, POTICANJE ČITANJA: - učenici sudjeluju na natječaju u kojem koriste tehniku stop animacije i glumačke vještine ➔ Djeca su sudjelovala u CARNET-ovom natjecanju za izbor najbolje lektirne video najave „Kamera, ton, e-lektira!“. Izabrali su Šenoine *Povjestice*. Jedna grupa je radila stop animaciju *Postolar i vrag,* dok je druga grupa snimila kratki video u kojem su režirali, odglumili, snimili i montirali isječak iz *Kamenih svatova.*
KORELACIJA	• Hrvatski jezik • Likovna kultura • Povijest • Geografija • Glazbena kultura • Informatika

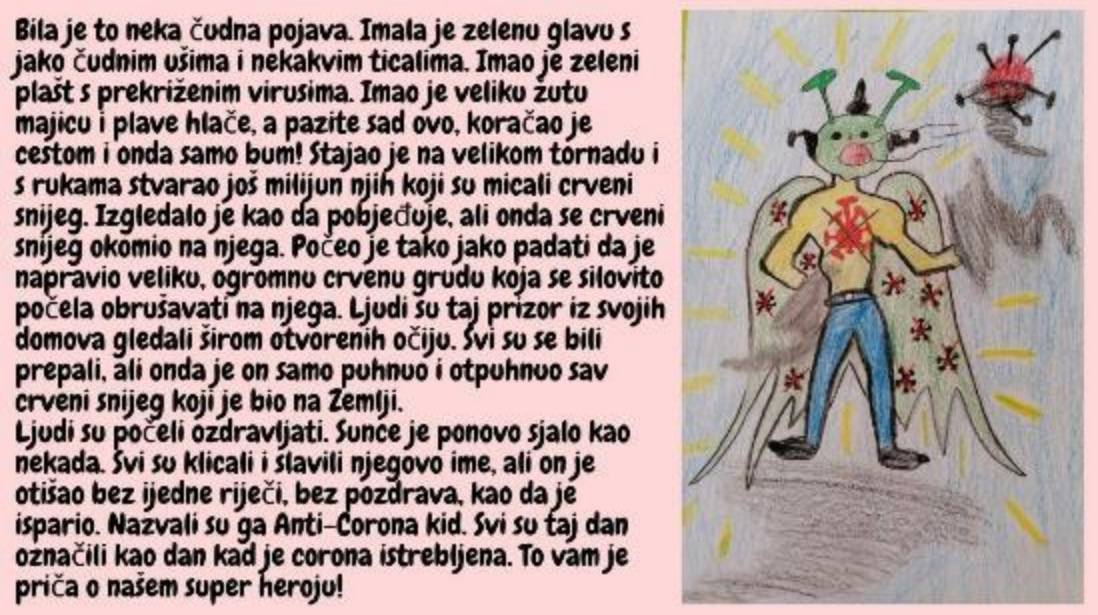

Slika 15. Učenički rad na temu *Animacija, pokretna kreacija*

Tablica 5. Primjer radionice – Čokolada, nepca naših balada

NAZIV	***Čokolada, nepca naših balada***
POVOD	• Prema prijedlogu učenika • Svjetski dan čokolade • Svjetski dan Nutelle
ZADATAK	POTICANJE ČITANJA, KREATIVNOST: • Napisati pjesmu o čokoladi. • Osmisliti omot i naziv čokolade. • Na radionicu donijeti neki oblik čokolade u ambalaži (pločicu, torticu, zasebno zapakiran dio većeg pakiranja i sl.).
RADIONICA	• Na stolu djecu dočekuju papirnati tanjurići na kojima se nalaze četiri kockice različitih čokolada i listić papira. OPĆA KULTURA, DOŽIVLJAJ: 1. Uvodni razgovor o tome što je to degustacija, primjeri i sl. 2. Učenici vežu oči crnom maramom i degustiraju četiri vrste čokolade. Nakon polaganog kušanja svake kockice, sa strane se (bez skidanja poveza) zapisuje asocijacija na okus (imenica, glagol, pridjev). Nakon završetka degustacije djeca rangiraju kvalitetu okusa prema svojoj procjeni. Najfinija kockica dobiva najveći broj bodova - četiri (4), a najmanje fina - jedan (1). 3. Učenici jedni drugima čitaju svoje pjesme o čokoladi

<table>
<tr><td></td><td>4. Voditeljice aktivnosti u suradnji s djecom prolaze kroz prezentaciju o čokoladi:
EDUKACIJA: otkriće kakaovca, porijeklo imena, razvoj čokolade, prednosti i mane njenog konzumiranja, izrabljivanje djece na plantažama, čokolada kakvu danas znamo, industrija, čokolada u Hrvatskoj
KOMUNIKACIJA: koja je tvoja najdraža poslastica, voliš li više slatko ili slano, čokoladno iskustvo za pamćenje, znaš li film, pjesmu, predstavu, crtić na temu čokolade ili da se bar samo spominje…
UOČAVANJE: koji dizajn čokoladnog omota je najprimamljiviji
KREATIVNOST: spontano smisli ime čokolade, kakav omot bi imala, kakav okus i boju…
RASPRAVA/ZAKLJUČAK: razgovor, razmjena iskustava, zaključci u vezi konzumacije, analiziranje tržišta, razgovor o cijenama slastica</td></tr>
<tr><td>KVIZ</td><td>Nakon prezentacije voditeljica slijedi kviz znanja sastavljen na temelju netom odslušane i odgledane prezentacije. Pobjednik kviza dobiva vrećicu s čokoladama koje su donijeli svi sudionici.</td></tr>
<tr><td>PREZENTACIJE UČENIKA</td><td>Učenici čitaju svoje pjesme.</td></tr>
<tr><td>REZULTATI DEGUSTACIJA

I

ASOCIJACIJA OKUSA</td><td>REZULTATI PROCJENA ČOKOLADE

GRUPA PETAŠA (5 učenika)
– izabrala je asocijaciju uz okus i ocijenila čokoladu prema sljedećem poretku (prema kriteriju 1. najbolji) :

1. Bajadera — lješnjak, sunce, lješnjak, odlazak u dućan s tatom, sreća
2. Lindt — djetinjstvo, tekućina, crni zid, tvornica Kraš, trofej
3. Milka — baka, Marko, jesen, film, ljeto
4. Dorina — mama, Silvana, drvo bez lišća, trening tenisa, narančasta

GRUPA SEDMAŠA (10 učenika)
– izabrala je asocijaciju uz okus i ocijenila čokoladu prema sljedećem poretku (prema kriteriju 1. najbolji) :

1. Milka — fina i slatka, sreća, ljeto, lunapark, lokve, ukusna, Čokolino, Austrija, Djed Mraz, zima
2. Bajadera — Linolada duo, ne volim, elegancija, bogatstvo okusa, kava, češer, fina, ljubav, kava</td></tr>
</table>

	3. Lindt	pamuk, prijateljstvo, ljubav, pasta za zube, Linolada, lješnjaci, Hrvatska, rolada, šećer, najukusnija
	4. Dorina	čokoladna krema za kolače, ugodnost, druženje, šaran, voda, ukusna, ukusna, Češka, juha, crnci, žito
VREDNOVANJE	VRŠNJAČKO VREDNOVANJE Učenici jedne grupe anonimno ocjenjuju pjesme učenika druge grupe. Prva grupa su učenici petog razreda, a druga, sedmog. VREDNOVANJE VODITELJICA: Voditeljice dodjeljuju bodove svim sudionicima po istom principu - najveći broj bodova najboljoj poeziji, a najmanji broj bodova učeniku za kojeg smatraju da se najmanje potrudio. ➔ Zbroj svih bodova unosi se u tablicu. Završni zbroj bodova na kraju školske godine odlučuje konačan redoslijed učenika.	
POSJET/ ZABAVA	• Posjet Muzeju čokolade u Zagrebu • Organiziran posjet tvornici čokolade Zotter, Riegesburg, Austrija	
DODATNE AKTIVNOSTI	• Učenici sudjeluju na natječaju za literarne radove u organizaciji Centra za kulturu Trešnjevka *Knjiga nije hrana, ali je poslastica!* • POTICANJE ČITANJA: čita se roman Roalda Dahla: Charlie i tvornica čokolade → razgovor o romanu	
KORELACIJA	• Hrvatski jezik • Likovna kultura • Povijest • Geografija • Biologija	

Slika 16. ***Učenici degustiraju čokoladu na izvannastavnoj aktivnosti KUMA***

6.1.1. Evaluacija izvannastavne aktivnosti KUMA

Na kraju školske godine provedena je evaluacija s učenicima koji su sudjelovali u izvannastavnoj radionici *Kultura moja avantura*-KUMA. Nisu svi sudionici ispunjavali evaluacijski listić. Dio učenika nije taj dan došao u školu te je u konačnici evaluacijski upitnik ispunilo jedanaestero djece.

U evaluacijskom upitniku o izvannastavnoj aktivnosti „KUMA – Kultura moja avantura“ učenici-ispitanici su upitani da ocijene zanimljivost tema koje su obrađivane unutar navedene aktivnosti, ocjenom na skali od 1 do 5, pri čemu je 1 = nedovoljno, a 5 = izvrsno.
Učenici su zanimljivost tema ocijenili prosječnom ocjenom 4,82, pri čemu je N = 9 učenika aktivnost ocijenilo ocjenom izvrstan (5), a N = 2 učenika ocjenom vrlo dobar (4). Nitko od učenika aktivnost nije ocijenio nižom ocjenom (Slika 17).

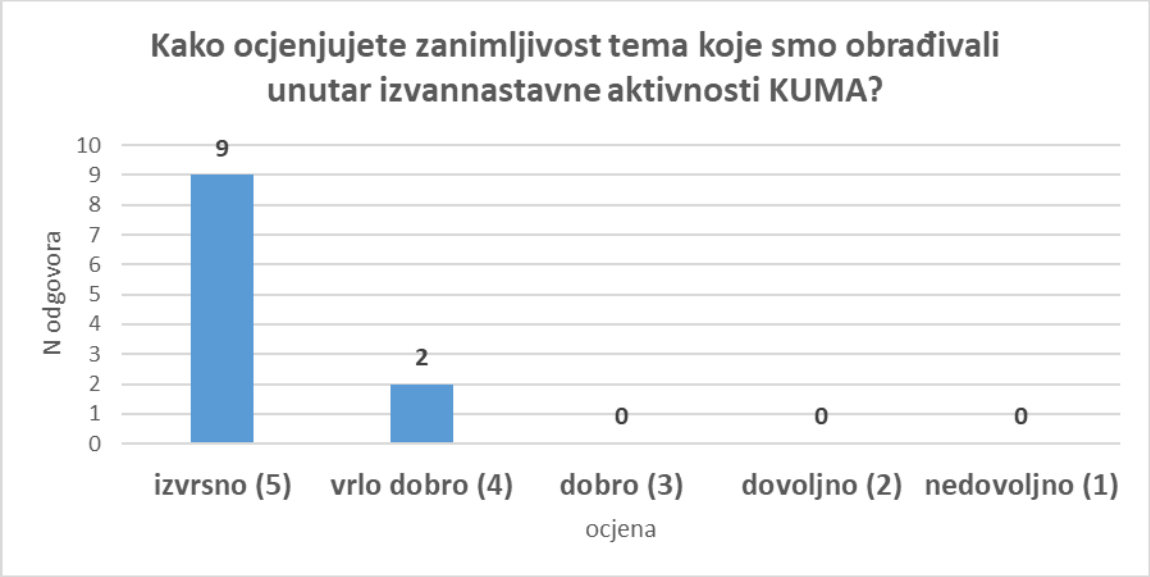

Slika 17. Ocjena zanimljivosti tema

Učenici-ispitanici također su upitani da ocijene voditeljicu ove navedene aktivnosti, uz istu skalu ocjena od 1 do 5, pri čemu je 1 = nedovoljno, a 5 = izvrsno.

Sto posto učenika (N = 11) ocijenilo je voditeljicu ocjenom izvrstan (5).

Na pitanje o upotrebljivosti (primjenjivosti) obrađivanih tema u svakodnevnom životu, učenici su pozvani da svoju ocjenu iskažu na skali od 1 do 5, pri čemu je 1 = slabo, a 5 = jako. Upotrebljivost tema ocijenjena je prosječnom ocjenom 4,10; najveći broj učenika (N = 7) upotrebljivost je ocijenio vrlom dobrom (brojčana ocjena 4), N = 3 ocjenom dobar (srednje upotrebljive), dok je jedan učenik/ca upotrebljivost obrađivanih tema u svakodnevnom životu ocijenio izvrsnom (brojčana ocjena 5) (Slika 18).

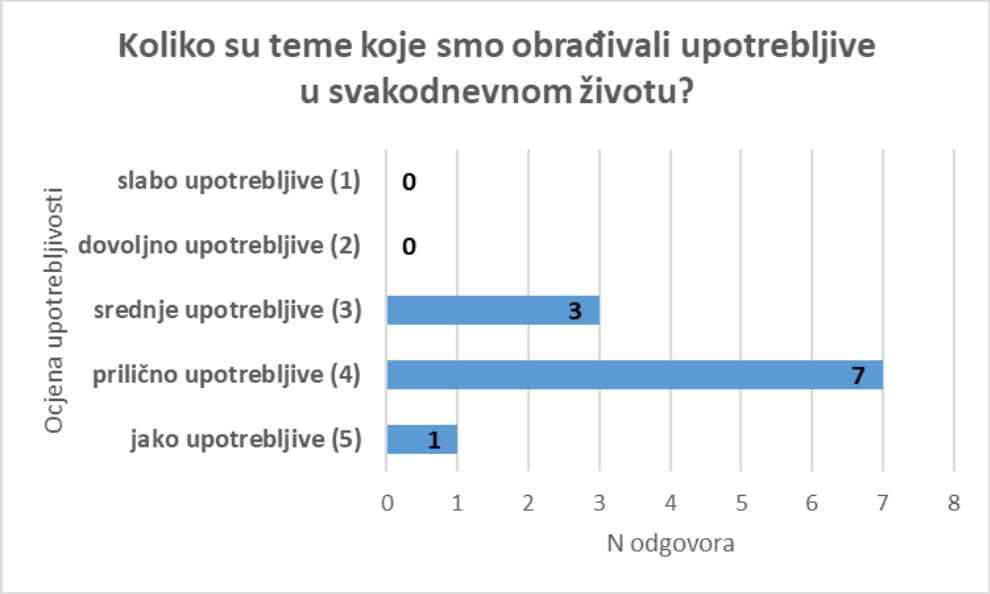

Slika 18. Ocjena upotrebljivosti obrađivanih tema u svakodnevnom životu

Na pitanje o zabavnosti radionica, učenici su u prosjeku radionice ocijenili ocjenom 4,82: N = 9 učenika/ca ocijenilo ih je ocjenom izvrstan (5), a N = 2 ocjenom vrlo dobar (4).

Evaluacija aktivnosti također se odnosila na ocjenu jasnoće i razumljivosti voditeljice aktivnosti. Kao i u slučaju prethodnog pitanja o općenitoj ocjeni voditeljice, i na ovo pitanje je 100 % učenika/ca dalo ocjenu izvrstan (5) za jasnoću i razumljivost voditeljice.

Učenike-ispitanike pitalo se i da ocijene koliko su im radionice bile poučne, odnosno jesu li na njima naučili nešto novo, također na Likertovoj petostupanjskoj skali, pri čemu je 1 = slabo poučne, a 5 = jako poučne. Prosječna ocjena za ovu dimenziju aktivnosti iznosila je 4,45, od čega N = 6 učenika/ca daje ocjenu 5 (jako poučne), N = 4 ocjenu vrlo dobar (vrlo poučne), dok jedan učenik/ca poučnost aktivnosti ocjenjuje ocjenom 3 (Slika 19).

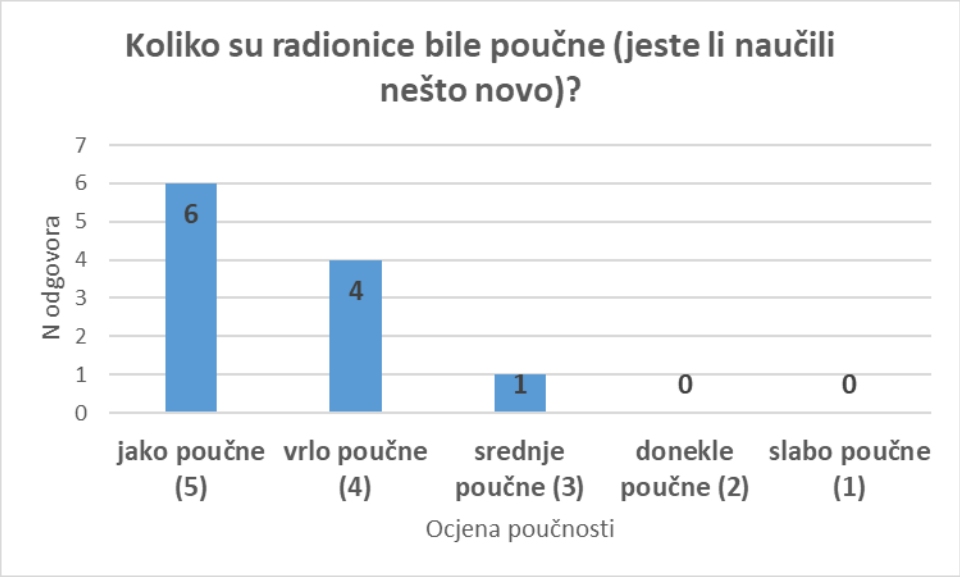

Slika 19. Ocjena poučnosti radionica

Na pitanje o tome koliko su im radionice pomogle u razvoju određenih vještina (npr. kako izraditi prezentaciju, kako prezentirati pred publikom, kako pravilno pisati i odgovarati), N = 9 učenika/ca je na skali od 1 („slabo pomogle“) do 5 („jako pomogle“) radionice ocijenilo ocjenom 5, a N = 2 učenika/ca ocjenom 4 („prilično pomogle“).

Nadalje, svi učenici (N=11, 100 %) naveli su kako su im radionice pomogle da budu kreativniji.

Svi učenici (N=11, 100 %) također su odgovorili kako im se sviđa dimenzija međusobnog natjecanja („Sviđa li vam se dio u KUMI gdje se natječete jedni protiv drugih?“).

Učenike se pitalo i za njihovo mišljenje tj. preferencije o trajanju radionica, pri čemu su im ponuđena tri odgovora: da radionice traju duže; da traju kraće i da traju dva školska sata koliko su i trajale. Odgovori na ovo pitanje gotovo su jednako raspoređeni između dvije opcije: N = 6 učenika/ca navelo je kako bi preferirali da radionice traju duže, dok je N = 5 učenika/ca odgovorilo da žele da traju koliko su i trajale (dva školska sata). Nitko od učenika nije izrazio želju da radionice traju kraće.

Učenike se također pitalo da iskažu svoje preferencije u vezi redovitosti održavanja radionica, pozivajući ih da odgovore na pitanje žele li da se radionice KUME održavaju češće, uz ponuđene DA/NE odgovore. Svi učenici (N=11, 100 %) na pitanje su odgovorili potvrdno (žele češće održavanje radionica).

Upitnik je sadržavao i DA/NE pitanje kojim se učenike/ce pitalo bi li radionice predložili svojim prijateljima, a kao i u slučaju prethodnog pitanja, svi učenici odgovorili su potvrdno.

Ocjena radionice odnosila se i na pitanje primjerenosti broja sudionika radionice odnosno broja učenika u KUMI, pri čemu su im ponuđeni odgovori „dovoljno“, „premalo“, „previše“. I na ovo pitanje je dobiven identičan odgovor svih učenika/ca: svi su broj sudionika radionica ocijenili dovoljnim.

Učenike se i pitalo osjećaju li se neugodno predstavljati svoje radove (prezentacije) pred publikom te ih se tražilo da obrazlože svoje odgovor. Troje učenika odgovorilo je kako osjećaju neugodu (zbog osjećaja treme te u slučaju izlaganja pred nepoznatim ljudima), dok je osam učenika odgovorilo kako ne osjećaju neugodu, pri čemu je dvoje odgovorilo kako se osjećaju „sigurno i zadovoljno“ odnosno „zabavljam se i tako me više upoznaju“.

Na pitanje o zahtjevnosti zadataka u radionici („Jesu li vam zadaci za KUMU preteški?“) N = 11 (100 %) učenika odgovorilo je niječno, odnosno kako im zadaci nisu preteški.

Učenike se pitalo i da odgovore koja aktivnost im se najviše svidjela, uz opciju odabira više ponuđenih odgovora i mogućnosti otvorenog odgovora. Najveći broj učenika (N = 8) odgovorilo je kako im je najdraža aktivnost bila kviz igre asocijacija, zatim kvizovi na kraju prezentacija (N = 5), te učeničke prezentacije (N = 3) (Slika 20).

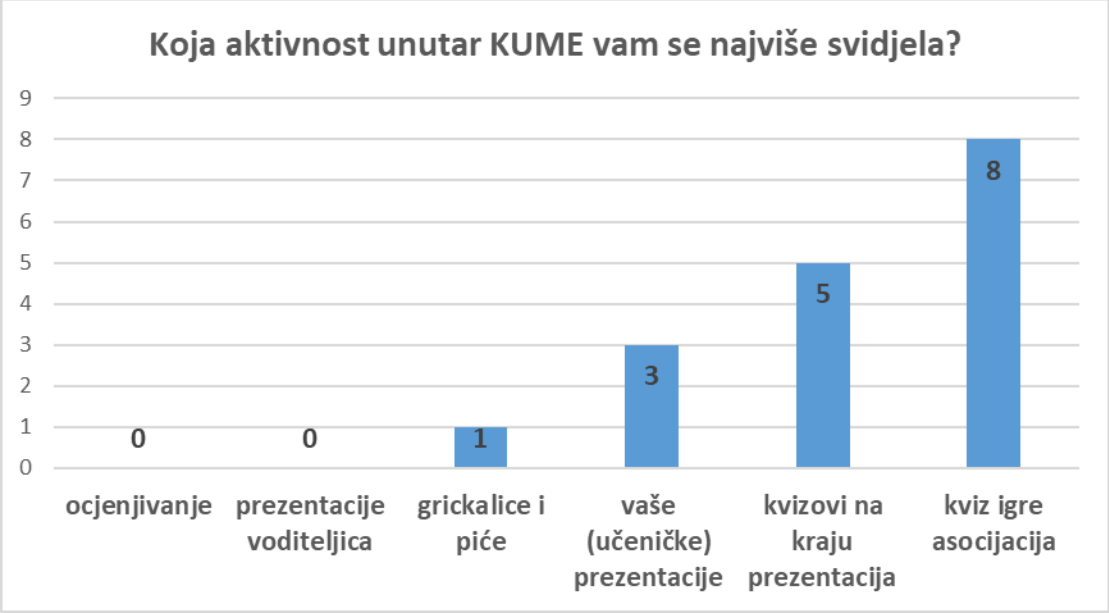

Slika 20. Aktivnost koja se učenicima najviše svidjela

Evaluacijski upitnik sadržavao je i niz kvalitativnih, otvorenih pitanja kojima se tražilo mišljenje učenika/ca o određenim aspektima radionice.

Na pitanje koje se odnosilo na ocjenu prostora u kojem su se održavale radionice i prijedloge u vezi s njim, svi učenici ocijenili su ga pozitivno (npr. „Smatram da je dovoljno dobar“; „Meni je prostor sasvim u redu“; „Da, smatram odličnim“), a dvoje učenika/ca je uz pozitivnu ocjenu iznijelo i određene zamjerke ("Smatram da je prostor dovoljno dobar
bez obzira što je mali.; „Da, samo je ponekad prevruće.“).
Posljednje pitanje u evaluacijskom upitniku odnosilo se na ukupnu, općenitu ocjenu radionice KUMA, na skali od 1 od 5, pri čemu je 1 = nedovoljan, a 5 = izvrstan. Svi učenici (N = 11; 100 %) radionicu KUMA ocijenilo je ocjenom izvrstan (5).

6.2. Projektna nastava u knjižnici

Već je nekoliko puta spomenuto da je knjižnica idealno mjesto za provođenje projektne nastave jer „pruža mogućnosti za slobodnije oblike rada izvan nastave, osigurava potrebne resurse i moguću pomoć učenicima u samom radu na projektu i njegovom predstavljanju“ (Stričević, 2010:106).
Rad na projektima idealna je prilika uspostaviti odnose s učiteljima i profesorima te zajedničkim snagama organizirati uspješno vođenje, dobru suradnju s učenicima i konačnu realizaciju. Ujedno je to prilika i za afirmaciju knjižnice (Stričević, 2010:105).
Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević (2004:112-113) ističu kako faze izrade školskog projekta moraju biti pomno razrađene i vođene jer o tome ovisi njegov uspjeh. Faze organizacijskog modela projekta koje su potvrđene kroz praksu su sljedeće:

- jasno određivanje teme
- određivanje cilja
- plan i organizacija aktivnosti
- motivacija
- mikro-plan predviđenih aktivnosti
- rad na zadaćama projekta
- prezentacija uradaka
- evaluacija“ (ibid.).

Zainteresirati učenike za projekte i nije toliko teško jer oni polaze od njihovog interesa, i u konačnici daju rezultat, što predstavlja zadovoljstvo (Lončarić, 2012:86).

OŠ Žitnjak uključila se u projekt koji se provodio u školskoj knjižnici od studenog 2021. do studenog 2022.

6.2.1. InClude: *Novi početak* – suradnja s Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina

U sklopu projekta INCLUDE – Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja, koji je financiran od strane Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina te sufinanciran iz Fonda za azil, migracije i integraciju Europske unije, provedena je lokalna akcija OŠ Žitnjak pod nazivom *Novi početak*. Ciljevi akcije bili su: smanjivanje straha i negativnih stavova prema azilantima, prihvaćanje društveno ranjivih skupina pri dolasku OŠ Žitnjak te senzibilizacija zajednice u svrhu smanjivanja straha od nepoznatog. Uspješno su postignuti kroz provedbu ovog projekta. Učenici škole izradili su dvojezičnu slikovnicu, sudjelovali u snimanju filma, izradili prezentacije o toleranciji kao i druge aktivnosti vezane za projekt. Uz učenike uključeni su i ostali pripadnici lokalne zajednice (roditelji, učitelji i dr.). Kako je izgledao projekt vidljivo je kroz sljedeće tablice koje su morale biti ispunjene i priložene Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na kraju projekta.

Tablica 6. Podaci o lokalnoj akciji *Novi početak*

INICIJATOR, ORGANIZATOR I FINANCIJER PROJEKTA	Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
NAZIV PROJEKTA	PROJEKT „INCLUDE“ – međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja

IME ŠKOLE	OŠ Žitnjak
NAZIV AKCIJE	Novi početak
VRIJEME ODRŽAVANJA	Studeni 2021. - studeni 2022.
MJESTO ODRŽAVANJA	OŠ Žitnjak
POTREBAN BUDŽET	12 000 kn (1 600 eur)

KONTAKT OSOBA	Margareta Milačić, prof., knjižničarka Marijana Međugorac, prof.

OPIS LOKALNE AKCIJE

Opis lokalne akcije	Akcija „Novi početak“ provodi se uglavnom u OŠ Žitnjak od studenog 2021. do studenog 2022. Ovom akcijom uključuju se djeca, njihovi roditelji, učitelji, stručni suradnici i drugi zaposlenici škole te lokalna zajednica. Zajedničkom suradnjom želi se utjecati na nekoliko komponenti i ostvariti ciljeve: • Potreba za povezanošću, prihvaćanjem, pripadanjem i bliskim odnosom – ovom akcijom želi se senzibilizirati članove naše škole i lokalne zajednice, potaknuti toleranciju i smanjiti prisutan strah od različitosti i azilanata. • Želi se školu i zajednicu upoznati s problemima azilanata i pripremiti atmosferu koja će doprinijeti prihvaćanju te društveno ranjive skupine. • Potreba za kompetentnošću i potreba za slobodom izbora – kako su glavni akteri ove akcije upravo učenici, kroz osmišljavanje i provedbu aktivnosti na način da učenici izravno utječu, odlučuju i smišljaju aktivnosti, radi se na povećanju njihovog osjećaja vrijednosti i kompetentnosti te učenju kako da postanu aktivni građani ovoga društva.
Procjena potrebe zajednice za lokalnom akcijom	Upisno područje OŠ Žitnjak čine naselja: Petruševec, Struge, Novi Petruševec i Žitnjak. Problemi u lokalnoj zajednici su vrlo izazovni. Početkom školske godine 2019./2020. OŠ Žitnjak primila je pedesetak novih učenika od kojih su većina djeca s teškoćama i primjerenim oblicima školovanja. Većina novih učenika pripada romskoj nacionalnoj manjini. Mnoge su i obitelji samohranih majki koje imaju više djece vrtićke i školske dobi te ne privređuju za obitelj. S obzirom na velik broj novoupisanih učenika i činjenicu da se nastava 2020. godine djelomično odvijala online, kao i činjenicu da su se učenički odmori provodili na način da je svaki razred odvojen u svojem razredu (sukladno epidemiološkim mjerama), posljedično, učenici nisu imali „pravu“ priliku niti upoznati se. Sklapanje prijateljskih odnosa u školi ima funkciju zaštitnog čimbenika. Potrebno je raditi na stvaranju ugodne i pozitivne školske

	atmosfere kako bi se novi učenici bolje osjećali i što prije uklopili. U ovoj lokalnoj akciji „Novi početak“ naglasak je stavljen na azilante. Veliki broj pridošlih učenika naseljen je u novoj zgradi i čine ih socijalno ugrožene obitelji. Stanovnici Petruševca bojkotirali su i pokušali spriječiti naseljavanje te zgrade te su neki sukobi potrajali. Nažalost, mediji su tijekom dvije godine izvještavali o par vrlo nasilnih incidenata koji su se tamo dogodili, a koji imaju veliki utjecaj i na školsku klimu. Sukobi među obiteljima ponekad su nastavljani i u školi. **Potrebno je raditi na međusobnom upoznavanju te prihvaćanju i toleranciji različitosti, a tako i prema azilantima. Također potrebno je obrađivati teme poput diskriminacije, predrasuda i stereotipa.**
Očekivan(i) ishod(i) lokalne akcije	1. Učenici, učitelji OŠ Žitnjak i lokalna zajednica smanjuju strah i negativne stavove prema azilantima te osiguravaju atmosferu koja će doprinijeti prihvaćanju te društveno ranjive skupine kada dođu k nama u školu. Senzibiliziranjem zajednice smanjuje se strah od nepoznatog (azilanti). 2. Učenici uče kako biti aktivni građani koji stvaraju korisne društvene promjene u svojoj školi/obitelji/naselju.
Osobe uključene u izradu plana i provedbu akcije	Startup grupe su učenici 8. razreda koji pokažu interes za problematiku. Interes je izrazila razrednica jednog osmog razreda i knjižničarka školske knjižnice. Tu se radi otprilike o dvadesetak učenika. Također se dvije grupe sastaju u školskoj knjižnici za vrijeme sata Građanskog odgoja. Grupu petaša i sedmaša, koje zajedno čini tridesetak učenika koordiniraju dvije profesorice stranih jezika, voditeljice GOO. Koordinatori akcije početno su bile socijalna pedagoginja i logopedinja, da bi projekt u potpunosti preuzele knjižničarka i prof.eng. i njem. jezika. Surađuje se uživo na sastancima i prema potrebi putem Teamsa i e-maila.
Način rada tijekom pripreme akcije	Učenici jednog osmog razreda sastaju se na SRO prema rasporedu sati, a učenici drugog osmog razreda u knjižnici s knjižničarkom. Grupe GOO sastaju se za vrijeme izvannastavne aktivnosti prema rasporedu sati, također u knjižnici. Zadaci svih grupa su podijeljeni

	među skupinama kako bi učenici što kvalitetnije ušli u problematiku i obradili teme.
Ciljana skupina prema kojoj je akcija usmjerena[1]	Lokalna zajednica-stanovnici slijedećih gradskih četvrti: 1. Petruševec 2. Novi Petruševec-dio Petruševca, ali izdvojen zbog gore navedenih problema i obilježja 3. Struge 4. Žitnjak
Procjena rizika	Društvenu akciju mogu otežati članovi lokalne zajednici koji imaju izuzetno izražene negativne stavove prema azilantima. Također, u tijeku je reizbor članova Školskog odbora za koje se ne zna kakvih su stavova. Članovi Školskog odbora imaju važan utjecaj na rad škole.
Mjere koje se mogu poduzeti u svrhu kontrole rizika	Raditi na osvještavanju lokalne zajednice i prezentaciji projekta. Raditi na što uspješnijoj komunikaciji prema svima koji su na bilo koji način uključeni u ciljeve ovog projekta.
Procjena dodatnih izvora podrške	Islamska zajednica, Crveni križ…
Narativno obrazloženje budžeta	Osmišljena je slikovnica u digitalnom obliku na temelju koje se planira snimiti kratki film u kojemu će glumiti učenici OŠ Žitnjak. Za snimanje filma potrebna je **video kamera**, **mikrofon-slušalice** i bolji i jači **zvučnik** za školsku knjižnicu gdje će se održavati projekcije filma. Slikovnica se planira prevesti na više svjetskih jezika, za što postoje resursi u školi, ali je potrebno angažirati **prevoditelja** koji će je prevesti na **arapski jezik,** obzirom da mnogi azilanti dolaze iz arapskog govornog područja. Slikovnica bi zadržala ideju dvojezičnosti-uvijek bi uključivala hrv.jezik i neki od drugih stranih jezika. Hrvatsko-arapska slikovnica tiskala bi se i u fizičkom obliku. **Printer u boji** potreban je kako bi isprintali pozivnice za kino projekciju filma u knjižnici; zahvalnice/pohvalnice učenicima koji su sudjelovali u projektu, a najviše za radni materijal koji bi sudionicima projekta dijelili pri susretima. **Sjedalice/jastučići** potrebni su kako bi prostor knjižnice učinili ugodnijim i toplijim. Time bi također omogućili boravak većem broju posjetitelja jer

	knjižnica, kao dio svog inventara broji svega trinaest stolica. Veličina prostora onemogućuje veći broj stolica, ali je prostorno prihvatljivo osigurati mjesta na podu ako za to postoji zadovoljavajuće rješenje.

Tablica 7. Ciljevi i aktivnosti projekta

1.1. Ostvarenje ciljeva (sukladno prijedlogu nacrta akcije za koji su odobrena sredstva)
Ciljevi akcije: • smanjivanje straha i negativnih stavova prema azilantima • prihvaćanje društveno ranjivih skupina pri dolasku u našu školu • senzibilizacija zajednice u svrhu smanjivanja straha od nepoznatog U velikoj mjeri uspjeli smo ostvariti ciljeve akcije kroz provedbu projekta. Učenici su bili uključeni u izradu slikovnice, snimanje filma i sve ostale aktivnosti vezane za projekt. Uz učenike, uključili smo i ostale pripadnike lokalne zajednice (roditelje, učitelje i dr.). Promociju i širenje vrijednosti nastalih u projektu ostvarili smo pomoću društvenih mreža te mrežnih stranica na kojima smo ih oglasili. Učenici su također naučili kako biti aktivni građani koji stvaraju korisne društvene promjene u svojoj školi/obitelji/naselju.
1.2. Aktivnosti, nositelji aktivnosti, opis, vremensko razdoblje u kojima su provedene, te rezultati aktivnosti:

Naziv aktivnosti	**Nositelj aktivnosti**	**Opis provedene aktivnosti**	**Vremensko razdoblje**	**Ostvareni rezultati**
Izrada slikovnice	Učenici i voditeljice projekta	Učenici su samostalno osmislili priču za slikovnicu te su je uz pomoć voditeljica ilustrirali. Slikovnica je dvojezična: hrvatsko – arapska.	Siječanj 2022. – lipanj 2022.	Slikovnica je uspješno realizirana u digitalnom i tiskanom obliku.
	Prof. tjelesne kulture i	Film je sniman u OŠ Žitnjak s učenicima 6. i 7. razreda i	Rujan	Film je uspješno realiziran te predstavljen učenicima i

Snimanje filma	voditeljice projekta	djelatnicima škole, prema slikovnici *Novi početak.*	2022. – studeni 2022.	djelatnicima škole kao i lokalnoj zajednici. Trajanje filma je 9 minuta.
Predstavljanje projekta kroz prezentaciju o toleranciji te predstavljanje samog projekta (slikovnice i filma) učenicima i djelatnicima škole te lokalnoj zajednici.	Voditeljice projekta i učenici	Učenik 7. razreda, ujedno jedan od glavnih glumaca u filmu, predstavio je projekt učenicima, roditeljima i djelatnicima škole.	Studeni 2022.	Uspješno predstavljanje projekta kroz slikovnicu, film i prezentaciju o toleranciji. Projekt smo također predstavili online (mrežna stranica škole, YouTube kanal, Facebook, Instagram).

1.3. Osobe obuhvaćene akcijom (dob, mjesto odakle su korisnici, njihove potrebe i druge eventualne posebnosti)

U akciji su sudjelovali učenici OŠ Žitnjak u dobi od 12 do 13 godina. Sudionici projekta su uglavnom iz sljedećih naselja: Petruševec, Struge, Novi Petruševec, Žitnjak. Radi se o pripadnicima različitih nacionalnih manjina koji se možda osjećaju diskriminiranima na osnovi nacionalne pripadnosti, boje kože i sl. Uz njih su sudjelovale i voditeljice programa, djelatnici škole i ostali članovi lokalne zajednice.

1.4. Način sudjelovanja u akciji

Učenici OŠ Žitnjak sudjelovali su u izradi slikovnice, snimanju filma te izradi prezentacije o toleranciji nakon čega je cijeli projekt bio predstavljen ostalim učenicima škole, djelatnicima te lokalnoj zajednici, a putem društvenih mreža i izvan granica škole.

1.5. Konkretne promjene nastale (u zajednici i sl.) kao rezultat aktivnosti

Učenici su kroz sudjelovanje u projektu osvijestili problem netolerancije na lokalnoj razini (u školi), a samim time i šire. Promišljajući o prihvaćanju različitosti razvili su veću suosjećajnost prema pripadnicima drugih skupina (nacionalnih, etničkih, rasnih itd.). Roditelji su dali podršku projektu i njegovim ciljevima.
1.6. Odstupanja u odnosu na prijedlog nacrta akcije; razlozi, utjecaj promjena na rezultate i ciljeve projekta
Zbog tehničkih poteškoća u isplati, obaveza učenika pred kraj školske godine te ljetnih praznika, bilo je neophodno produžiti ugovor za pet mjeseci. Zbog odlaska kolegice, koja je početno vodila projekt, na drugo radno mjesto, projekt su preuzeli drugi djelatnici škole. Te promjene nisu utjecale na uspješno provođenje i završetak istog.
1.7. Eventualne prepreke u provedbi projekta/ njihovo prevladavanje
Kroz uspješnu suradnju s predstavnicom Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina dogovoren je aneks ugovora koji je omogućio više vremena za realizaciju projekta. Na taj su način otklonjene sve prepreke.

2. Provoditelji akcije

2.1. Broj osoba uključenih u provedbu akcije
Voditeljice projekta (2), učenici (40) i djelatnici (5) OŠ Žitnjak.
2.2. Aktivnosti na projektu u kojima su sudjelovali učenici
Učenici su sudjelovali u: • izradi slikovnice • snimanju filma • izradi prezentacije o toleranciji • predstavljanju projekta
2.3. Sudjelovanje osoba pod međunarodnom zaštitom, tražitelja azila ili drugih državljana trećih zemalja u projektnim aktivnostima
U projektnim aktivnostima sudjelovali su pripadnici nacionalnih manjina. Nisu sudjelovale osobe pod međunarodnom zaštitom.

3. Održivost akcije

3.1. Korištenje rezultata akcije nakon završetka provedbe / eventualni plan nastavka projektnih aktivnost
Sve što je nastalo u projektu nastavit ćemo promovirati putem društvenih mreža, mrežnih stranica škole te kroz suradnju s nevladinim udrugama koje se bave sličnom tematikom. Ovaj projekt i njegovu rezultati velik su poticaj budućem angažmanu svih sudionika ovog projekta.

4. Proračun akcije i financijski izvještaj za izvještajno razdoblje

4.1. Glavne napomene vezane uz financijski izvještaj i eventualno odstupanje od planiranog proračuna projekta
Proračun projekta je ostvaren prema početnoj ideji utroška sredstava. Sredstva su utrošena na točno predviđene stavke pri sklapanju ugovora te su u tu svrhu i iskorištena.
4.2. Potrošnja financijskih sredstava prema planiranom proračunu / moguće teškoće
Nismo imali nikakvih poteškoća vezanih uz potrošnju financijskih sredstava.

5. Ostali podaci o dosadašnjoj provedbi projekta

5.1. Posebni uspjesi i moguće dodatne vrijednosti vezane uz provedbu akcije
Slikovnicu izrađenu u sklopu projekta plan je nastaviti prevađati na druge jezike te tako širiti njezinu primjenu. Ona je također dio fonda školske knjižnice OŠ Žitnjak i kao takva dostupna budućim generacijama. Film će biti predstavljan budućim generacijama koje će kroz njega učiti o toleranciji, a služit će i kao poticaj umjetničkom stvaralaštvu učenika škole.
5.2. Glavne prepreke tijekom provedbe koje su iznjedrile glavne pouke vezano uz te prepreke i načine na koje ste ih prevladali (ili razloge koji su vas u tome spriječili)?
Kao radna skupina koja se prvi puta bavi ozbiljnijom izradom slikovnice i snimanjem filma shvatili smo koliko je važna vremenska organizacija kao i dobro razrađen plan samih akcija. Najveći izazov je bilo usklađivanje rasporeda djece škole budući da imaju nastavu u dvije smjene. Riješili smo to definiranjem termina za projektne aktivnosti u međusmjeni ili izvan

redovnog rasporeda (npr. djeca su dolazila ujutro na projektne aktivnosti a poslije podne su imali nastavu). Tehničke prepreke smo riješili strpljenjem, voljom i upornošću.

6. Prilozi izvještaju

6.1. Popis priloga uz opisni izvještaj (zapisnici, fotografije, potpisne liste, i sl.)
Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koji su omogućili provođenje ovog projekta od strane voditeljica aktivnosti *Novi početak* prilažene su sljedeće potvrde: • potpisne liste • fotografije • slikovnica u digitalnom obliku • film • prezentacija o toleranciji • fotografije s Facebook-a, Instagram - a te mrežne stranice škole

Ovaj projekt uspješno je završen prezentiranjem akcija sudionika iz cijele Hrvatske koji su tom prilikom mogli doći u Muzej suvremene umjetnosti gdje je konferencija organizirana. Dva učenika sedmog razreda pripremili su prezentaciju lokalne akcije OŠ Žitnjak, *Novi početak.*

Slika 21. Učenici OŠ Žitnjak prezentiraju lokalnu akciju *Novi početak,* MSU, 2022.

6.3. Daj šapi glas!

Ideja i cilj

Zanimljiv projekt "Daj šapi glas!", koji je osmislila prof. Draženka Stančić na raspolaganju je svim školama koje pokažu interes za ovu plemenitu inicijativu. Radi se o senzibilizaciji učenika i lokalne zajednice za brigu prema napuštenim životinjama. Cilj projekta je osvještavanje i educiranje o potrebama pasa i mačaka, adekvatnoj brizi i zakonskim obavezama kao što je čipiranje i cijepljenje. Djeca se kroz projekt, u suradnji s voditeljima, bave raznim aktivnostima poput izrade plakata i prezentacija, pisanja slogana, volontiranja na donatorskim štandovima u školi, izrađivanja igračaka za pse, educiranja drugih učenika o pravilnom i odgovornom držanju pasa i mačaka i još mnogo toga. Osnovna škola Žitnjak povezala se s udrugom za zaštitu životinja "Merida" za koju je skupljala hranu i donacije. Pod vodstvom knjižničarke, projekt se u OŠ Žitnjak realizirao uz pomoć nekolicine nastavnika bez kojih se ovako velika i aktivna manifestacija ne bi mogla uspješno provesti. Svi zainteresirani učenici i djelatnici škole bili su pozvani sudjelovati u ovom projektu tijekom cijele školske godine.

Tablica 8. Aktivnosti provedene s djecom u sklopu projekta *Daj šapi glas!* , 2020. - 2021.

PRIPREME ZA PROJEKT
• Na prvom sastanku odabrano je nekoliko razreda sa svojim razrednicima koji su izrazili želju biti dio tima *Daj šapi glas!* kao glavne nositelje projekta.
UVODNI DIO
• Dolazak skupina učenika, sudionika, u školsku knjižnicu gdje su knjižničarka i prof.njem.jezika održale uvodnu prezentaciju o projektu i općenito o funkcijama udruga koje zbrinjavaju i pomažu napuštenim životinjama.
KONTINUIRANO HUMANITARNO PRIKUPLJANJE
• Tijekom trajanja projekta, kroz cijelu školsku godinu prikupljala se hrana za neudomljene pse i mačke– djeca su dobrovoljno donosila suhu ili mokru hranu i poslastice koje su ostavljali u označenoj kutiji u školskoj knjižnici. Također, u prostorima školske knjižnice djeca i zaposlenici škole mogli su donirati novac u „kasicu kućicu“. Sve u svrhu pomoći Udruzi za pomoć i unaprjeđenje života životinja "Merida".

A K T I V N O S T I

Održavanje prezentacija i rasprava

- Knjižničarka i profesorica njem.jezika održale su prezentaciju o psima i mačkama nakon čega je uslijedio razgovor s djecom. Pri sljedećem susretu učenici predmetne nastave međusobno predstavljaju svoje prezentacije razrađujući uži fokus na spomenute teme. Prvo je bila riječ općenito o psima i mačkama da bi potom učenici odabrali pojedine pasmine ili se bavili određenom problematikom vezanom za život kućnih ljubimaca. Ova izlaganja popraćena su diskusijama, komentarima i razmjenama iskustva svih prisutnih.

- Pred učenicima, na stolu predstavljene su odabrane specijalizirane publikacije o psima i mačkama, njihovom odgoju, bolestima i brizi za njih. Prije i poslije prezentacija učenici su ih prelistavali, te su imali priliku ponovo ih pregledavati kad god bi došli u knjižnicu jer su te knjige dio referentne zbirke.

Izrađivanje parola, lijepljenje obavijesti

- Učenici su projekt predstavljali na hodniku škole – izrađivali su i lijepili plakate, parole i fotografije te time skretali pozornost na problem napuštenih i maltretiranih životinja.

Izrada mobila

- Profesorica informatike s djecom izrađuje velike origamije u liku pasa i mačaka koji su potom, poput mobila, izloženi u hodniku škole. Njoj se pridružuje profesorica vjeronauka koja također s djecom izrađuje kolažirane motive šapica i velika slova koja u nizu čine parolu „Daj šapi glas!“. Svi ovi radovi oblikovali su izložbu u najaktivnijem unutarnjem prostoru škole i tako podsjećali i pozivali učenike na sudjelovanje u aktualnom projektu.

Izrada straničnika

- Učenici prvog i četvrtog razreda sa svojim učiteljicama napravili su straničnike na temu kućnih ljubimaca.

Humanitarni kviz *Tko je vlasnik?* za predmetnu nastavu

- Zanimljiv kviz za učenike predmetne nastave „Tko je vlasnik?“. Nakon što smo skupili 20 fotografija djelatnika škole s njihovim ljubimcima, razvili smo ih i napravili malu izložbu u školskoj knjižnici. Na većini fotografija u prvom planu bio je ljubimac dok se vlasnika moglo prepoznati samo po dijelovima ili detaljima. Učenici su imali priliku kupiti kupon za sudjelovanje u kvizu u iznosu 10 kn. U dogovoreno vrijeme, razred po razred, djeca su dolazila u knjižnicu gdje bi zamijenila kupone za listić na koji su upisivali svoje odgovore nakon pregledanih fotografija. Bilo je potrebno napisati što precizniji odgovor (ime, prezime, titulu, kojeg zanimanja je ta osoba u našoj školi). Nakon što smo prikupili sve listiće, kolegica je bodovala svaki, a najbolja učenica osvojila je poklon nagradu. Ostali sudionici dobili su još jednu šansu sistemom izvlačenja kupona gdje je na poleđini svakog bilo ispisano ime, prezime i razred učenika. Tako smo nagradili po još jednog sudionika kviza u obje smjene.

Humanitarni kviz *Koja je to životinja?* za razrednu nastavu

- Nakon kviza za predmetnu nastavu uslijedio je kviz i za razrednu, pod nazivom *Koja je to životinja?*. Ovdje se prepoznavanje životinja odnosilo općenito na domaće i divlje životinje te je zadatak prilagođen uzrastu sudionika. Svi dobrovoljni sudionici, razred po razred, u školskoj knjižnici preko projektora odgonetavali su životinje. Donacija za sudjelovanje u kvizu iznosila je 5 kn (70 centi). Svako dijete koje je stopostotno riješilo kviz dobilo je simboličnu čokoladicu i ušlo svojim kuponom u izvlačenje. Nakon što su sva djeca prošla kviz, iz kutijice se izvlačilo po jedno ime djeteta svake generacije koje je potom dobilo nagradu. Nakon toga i ostali su, po već spomenutom principu, dobili priliku osvojiti nagradu putem izvlačenja kupona. Tako je i za razrednu nastavu napravljeno sveukupno šest nagradnih paketića. Ovo su primjeri velikog uzbuđenja i radosti za djecu pri čemu su mnogi prvi put sudjelovali u kvizu i osjetili što znači dati donaciju.

Izrada plakata s fotografijama na satu razrednika

Učiteljica razredne nastave s učenicima četvrtog razreda izrađuje plakat od fotografija djece s njihovim ljubimcima. Učenici na satu razrednika međusobno dijele iskustva i doživljaje koje su doživjeli sa svojim četveronožnim prijateljima.

Izložba likovnih i literarnih radova na temu pasa i mačaka

- Prof. likovne kulture s djecom likovno obrađuje temu pasa i mačaka te se radovi izlažu na velikim panoima u auli škole i izložbenim prostorima gornjeg kata. Svaki je rad fotografiran te uvršten u virtualnu izložbu predstavljenu na mrežnim stranicama škole. Uz likovne radove djeca su se poigrala i s haiku poezijom na već dobro poznatu temu.

Mačka	Pas vodič	Mica
Crne je dlake Oštri zubi vide se Jede iz smeća	Moj je prijatelj Moj suputnik uz mene Svjetlo u mraku	Mekana šapa Utabala je tlo na Zemlji lješkari

Osmišljavanje grafičkih plakata

- Profesorica informatike s učenicima se bavila grafičkim plakatima koje su djeca izrađivala pomoću računala. Tema plakata je bila predstaviti projekt „Daj šapi glas!“.

Posjet predsjednice Udruge *Merida* Koraljke Kocijančić

- Volonterka i osnivačica Udruge „Merida“ dva puta je dolazila posjetiti školu i održati radionice sa svim razredima koji su najaktivnije sudjelovali u projektu.

Izložba origamija u knjižnici

- Učiteljica razredne nastave sa svojim je drugim razredom izradila puno malih origamija i mobilnih kolaža utjelovivši tim tehnikama likove pasa i mačaka. Izložba ovih uradaka predstavljena je u školskoj knjižnici.

Oslikavanje vanjskog zida škole

- Djeca su uz prof. likovne kulture oslikavala cijeli jedan vanjski zid škole s motivima ovog projekta.

Izrada artikala za prodajni štand i stvaranje poezije za marketing

- Učenici su izrađivali potezne igračke za pse od starih pamučnih majica, trudili se napraviti što zanimljivije likovne radove koje smo potom uokvirili, osmišljavali su straničnike s motivima pasa i mačaka te su uz pomoć prof. teh. kulture izrađivali stalke za mobitele od pleksiglasa.

- Na jednom od sastanaka spontano je nastala pjesma kao najava za prodajni štand, ali i kao prezentacija projekta za one koji možda nisu još bili upućeni. Zaključeno je da je korisno imati dobar marketing za ovakve prigode pa je objavljena i na mrežnim stranicama škole. Nakon što su je učenici imali prilike pročitati na hodniku dvije djevojčice javile su se sa željom da interpretiraju pjesmu na skorašnjoj školskoj priredbi.

Donacijski štandovi u školi

- U nekoliko navrata organizirani su donacijski štandovi „Daj šapi glas!“ gdje su ponuđene na prodaju razne rukotvorine izrađene voljom i kreativnošću naših učenika i umijećem knjižničarke i nekih nastavnika koji su sudjelovali u projektu. Ponuda štanda sadržavala je sljedeće artikle, sve s motivima pasa i mačaka: zaštitne maske za lice, nakit (ogrlice, broševe, prstene, privjeske), ukrasne vrećice za kupovinu, pletene košarice, pletene lutkice, marame za pse, potezne igračke za pse, kaputiće za psa, majice, jastuke, male držače mobitela od pleksiglasa i likovne radove učenika i profesora. Na štandu je također postavljena donacijska kućica/škrabica gdje se mogao ubaciti proizvoljan iznos. Sav donirani novac i onaj od prodanih stvari uplaćen je udruzi za pomoć i unaprjeđenje života životinja *Merida*.

Završna tombola na kraju projekta

- Projekt je na kraju školske godine završen tombolom. Darove za tombolu prikupljali su međusobno djelatnici škole. Donosili su se nekorišteni predmeti (igračke, društvene igre, školski pribor, korisna pomagala itd.) koji su raspoređeni u vrećice s brojevima. Učiteljica je sa svojim trećim razredom izradila plakat koji je pozivao sve učenike i djelatnike škole da kupe srećku. Svaka srećka bila je dobitna! Nakon preko sto prodanih srećki, pripremljeno je isto toliko poklona. Bilo je to veselje svim sudionicima ove humanitarne tombole. Sav prihod od srećki pridodan je do tada skupljenom iznosu kroz druge aktivnosti. Projekt *Daj šapi glas!* na kraju školske godine završen je humanitarnim doprinosom udruzi *Merida* koja brine za napuštene, bolesne i neudomljene životinje.

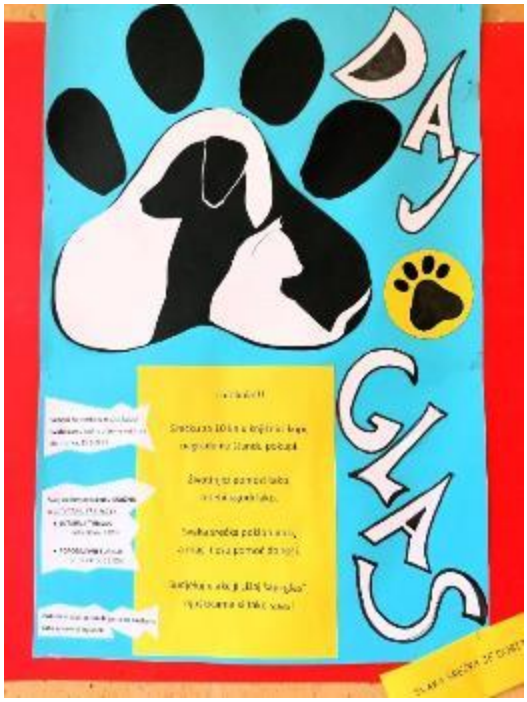

Tijekom provedbe projekta *Daj šapi glas!* niti u jednom trenutku zarađeni iznos nije se koristio kako bi se osigurao materijal za daljnji rad. Sve je pribavljeno i napravljeno dobrovoljnom voljom sudionika. Darove i nagrade za učenike i djelatnike korištene u svrhu privlačenja pažnje i motivacije potencijalnih sudionika, glavni tim ovog projekta pribavio je i/ili izradio o svom trošku kao i artikle koji su se prodavali na štandu.

Rezultat:

Mnogi su se odazvali, gotovo je cijela škola sudjelovala u ovom projektu na temelju čega se može ovu aktivnost proglasiti uspješnom. Osim edukacije, osvještavanja, i poticanja djece na suosjećanje i humanost, posebno zadovoljstvo sudionicima bilo je što su uspjeli, različitim aktivnostima kroz godinu, sveukupno skupiti 5 600 kn (743 eur). Taj cjelokupni iznos od zarade od kvizova, tombole, štanda te dobrovoljnih priloga, uključujući kutiju s prikupljenom hranom za životinje predan je Udruzi za pomoć i unaprjeđenje života životinja *Merida*.

7. Zaključak

Koliko su aktivnosti koje se provode kroz knjižnicu važne osjećaju i to pokazuju oni kojima su namijenjene. Nema ljepšeg osjećaja od sretnog i zainteresiranog djeteta koje pita i traži sljedeći susret.

Knjižnica kao jedno posebno mjesto u zajednici škole zanimljivo je okupljalište svih dobnih skupina koje ne želi gotovo nitko zaobići. Ako netko i nema namjeru posuđivati lektiru, a još manje čitati knjige, sigurno će pronaći nešto što ga veseli i što ga čeka samo tamo. Je li to tek udoban stolac i malo mira ili vesela radionica na kojoj se nešto novo naučilo, nešto kreativno izrađivalo? Je li to mjesto za koje im je učiteljica u prvom razredu odmah strogo naglasila da mora vladati tišina, a onda ih je knjižničarka na prvom susretu tražila da, iz sveg glasa, zavijaju kao vukovi (jer vuk je taj za kojeg prvo čuju da je marljivo i uljuđeno naučio čitati[2])? Da, to je upravo to mjesto. Jedna od izvannastavnih aktivnosti koja se već nekoliko godina održava u knjižnici nosi naziv *Kultura, moja avantura.* Jednako bi se mogle zvati i ostale aktivnosti, jer ih zapravo sve povezuju i opisuju te dvije riječi. Kultura i avantura, poput čitanja i poduzetništva. Svaka je aktivnost imala zadatak razbuditi osjetila, otvoriti dječje oči i uši, razvezati jezik, izazvati znatiželju, širiti iskustvo, izbrusiti znanje. Potaknuti te mlade ljude da sudjeluju i samim time napreduju, gdje je svaki novi susret ujedno i prilika za dogradnju na ono već poznato i usvojeno. Time i tada taj dobar osjećaj zadovoljstva dobivenim (znanjem, prilikom, pažnjom) odgaja možda buduće poduzetnike, tekstopisce, čitače koji znaju uživati u štivu pred sobom, inovatore, kreatore širokog spektra. Knjižničarima je svako dijete koje uspiju potaknuti da čita, nevažno putem koje interakcije, nagrada. Zato nikad nema dovoljno vremena koliko ima mogućnosti, a one su velike.

Školske knjižnice neumorno će poticati čitanje, informacijsku pismenost, poduzetničke kompetencije i kreativnost širokog spektra na razne načine. Bilo da se radi o provođenju projekata kroz cijelu školsku godinu, okupljanju učenika u izvannastavnim aktivnostima, učeničkom

[2] Referenca na priču *Uljuđeni vuk*, Becky Bloom i Pascal Biet, koju, među prvim susretima s prvim razredima, knjižničarka čita djeci za dobrodošlicu. Isprva nesretni neuki vuk, neprihvaćen od uljuđenih domaćih životinja na seoskom imanju koje čitaju, odluči u školi i u knjižnici naučiti čitati te nakon marljivog rada postaje odličan čitač koji time zasluži društvo novih prijatelja.

zadrugarstvu, organiziranju različitih gostovanja i ostalih manifestacija unutar škole, ali i izvan nje, prostor je to koji svojim djelovanjem ne prestaje doprinositi razvoju i širenju obrazovanja i kreativnosti.

Ovaj diplomski rad imao je za cilj pružiti pregled i omogućiti stjecanje uvida u raznovrsnost aktivnosti koje školske knjižnice i školski knjižničari mogu provoditi u cilju poticanja čitalačkih i poduzetničkih kompetencija kod učenika od najranije dobi. Iako je pregled dan na primjeru jedne škole, kao svojevrsni *case study,* diplomski rad ukazuje na važnost te uloge knjižnica i knjižničara, koju je zasigurno potrebno dalje razvijati, ali i istraživati je u širem kontekstu poduzetničkog obrazovanja i *edutainmenta*. Prilika je to za knjižnice da potvrde svoje mjesto kao *kreativne učiteljice,* i važnog faktora ne samo u obrazovnom procesu nego i širem društvenom kontekstu.

Literatura

1. Banek Zorica, M. (2022). Uloga školskog knjižničara u razvoju poduzetničkih kompetencija. *XXXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* [online predavanje 29.3.2022.].
2. Banek Zorica, (2022). School librarian as promotor and educator of entrepreneurship competences. U *INTED2022 Proceedings* (str. 5474-5480). IATED.
3. Banek-Zorica, M., & Bijelic, A. (2019, October). The impact of school library on development of entrepreneurial skills in students. In *IASL Annual Conference Proceedings*.
4. Barić Karajković, H. (2012). Smjernice za rad školskog knjižničara u knjižnici osnovne škole u teoriji i praksi. U *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 77-84). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.
5. Bašić, I. (2019). *Što je smisao nastave književnosti?: knjiga koja traži sugovornika.* Zagreb, Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju.
6. Cvrković, J., & Novoselac, K. (2011). Čitalačka pismenost – kompetencija za život. U *XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 155-160). Zagreb, Agencija za odgoj i obrazovanje.
7. Dramac, I., & Lazzarich, M. (2016). Smiješna strana obrazovanja–humor u poučavanju. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, *62*(3), 87-96.
8. Ferenčić M. I., & Lesinger, M. (2019). *Bilješke dječjeg knjižničara*. Virje, Narodna knjižnica Virje.
9. Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., ... & Tuksar, M. (2008). *Zamisli, doživi, izrazi! Dramske metode u nastavi hrvatskoga jezika.* Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj-Pili-poslovi doo.
10. Gabelica M., & Težak, D. (2017). *Kreativni pristup lektiri*. Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet Zagreb.
11. Glasser, W. (1994). *Kvalitetna škola: škola bez prisile*. Zagreb, EDUCA.
12. Godec, M. (2022). Specifične teškoće u čitanju i pisanju: kako pomoći?. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, *5*(9), 422-430.

13. Hrvatsko knjižničarsko društvo (n.d.). Nacionalna kampanja za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom "I ja želim čitati". Hrvatsko knjižničarsko društvo, Komisija za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama. Dostupno na: https://ijazelimcitati.org/o-nama/
14. Jozić, R. (2011). Poticanje čitanja u školskoj knjižnici: kako mlade navući na knjige. U *XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 225-230). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.
15. Jozić, R. (2012). Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice. U *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 67-76). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.
16. Juričić, D. (2019). Čarobni trokut čitanja. Školski portal. Dostupno na: https://www.skolskiportal.hr/kolumne/carobni-trokut-citanja/
17. Juršnik, A. (2020). ČITAM. ČITAŠ LI? ČITAJ!. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, *3*(4), 117-126.
18. Kovačević, D., Lasić- Lazić J., & Lovrinević J. (2004). *Školska knjižnica – korak dalje,* Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti.
19. Krušelj Vidas, I. Čitajmo im naglas. U *XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 149-154). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.
20. Kuhlthau, C. C, Maniotes, K. L., & Caspari, K. A. (2018). Vođeno istraživačko učenje. Zagreb, Školska knjiga.
21. Lončarević, M. (2012). Školska knjižnica – instrument za učenje. U *XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 85-90). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.
22. Lonka, K. (2020). *Fenomenalno učenje iz Finske*. Zagreb, Ljevak.
23. Lovrenčić, S., & Tkalec, Z. (2015). *Međupredmetni sadržaji poduzetništva kao poticaj novom kurikulumu u osnovnim školama: priručnik za osnovne škole*. Zagreb, Udruga Inicijativa.
24. Lovrenčić, S., & Tkalec, Z. (2016). *Poduzetništvo kao međupredmetna tema u osnovnim školama : priručnik za osnovne škole.* Zagreb, Udruga Inicijativa.
25. Luketić, D. (2021). Odgoj i obrazovanje za poduzetništvo u obveznom obrazovanju: lekcije koje učimo temeljem recentnih istraživanja. *Acta Iadertina*, *18*(2), 255-284.
26. Lukić, T. (2011). Čitanje i kritičko mišljenje. U *XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara* (str. 137-142). Zagreb, Agencija za odgoj obrazovanje.

27. MZOŠ (2006). Nastavni plan i program za osnovnu školu. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
28. MZOŠ. (2019). Škola za život: smjernice za vrednovanje procesa i ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju. Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
29. Mesić Muharemi, N., Renić, Z., & Strija, J. (2021). Školske knjižnice u virtualnom svijetu. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 64*(1), 303-317.
30. Nikčević-Milković, A., Rukavina, M., & Galić, M. (2011). Korištenje i učinkovitost igre u razrednoj nastavi. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, *57*(25), 108-121.
31. Ott Franolić, M. (2023). Zašto je važan užitak u čitanju?. Predavanje TEDx Koprivnica Library. Dostupno na https://marijaottfranolic.blogspot.com/2023/11/zasto-je-vazan-uzitak-u-citanju.html
32. Pejić Papak, P., & Vidulin, S. (2016). Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi. Zagreb, Školska knjiga.
33. Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja. Od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti.* Zagreb, Ljevak.
34. Relja, R., & Baturina, D. (2010). Uloga i značenje humora u svakodnevnom životu mladih. *Školski vjesnik 59*(3), 347-362.
35. Režek, S. (2023). Znatiželja potiče motivaciju. *Školske novine, 33-34*,(3328-3329), godište LXXIV.
36. Stantić, V., Peti-Stantić, A. (2021). *Znatiželja: Zašto mladi trebaju čitati popularno-znanstvene tekstove, i to odmah?*. Zagreb, Ljevak.
37. Stevanović, M. (2003). *Interaktivna stvaralačka edukacija*. Zagreb; Rijeka, Andromeda.
38. Stričević, I. (2010). Rad na projektu u školskoj knjižnici: metoda aktivnog učenja. U *XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (str. 101-108). Zagreb, Agencija za odgoj i obrazovanje.
39. Štefančić, J. R. (Ur.). (2006). *Knjižnica i mediji*. Zagreb, Knjižnice grada Zagreba.
40. Vrančić, M. (2013). *Budimo poduzetni!: učenje za poduzetništvo u osnovnoj školi.* Zagreb, Inspired By Learning.
41. West-Burnham, J., & Harris D. (2019). *Dijalozi o liderstvu*. Zagreb, Znanje.

Popis tablica

Tablica 1. Projekt KONTAM

Tablica 2. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica?“

Tablica 3. Koncept radionice KUMA

Tablica 4. Primjer radionice – Animacija, pokretna kreacija

Tablica 5. Primjer radionice -– Čokolada, nepca naših balada

Tablica 6. Podaci o lokalnoj akciji *Novi početak*

Tablica 7. Ciljevi i aktivnosti projekta

Tablica 8. Aktivnosti provedene s djecom u sklopu projekta *Daj šapi glas!* , 2020. - 2021.

Popis slika

Slika 1. Kultura provođenja slobodnog vremena (Pejić Papak, Vidulin, 2016:63)

Slika 2. Prvo mjesto za kreativan uradak na županijskoj razini natjecanja *Čitanjem do zvijezda*, Zagreb, 2018.

Slika 3. *Koje su boje korice knjige?*- jedno od pitanja sa školske razine natjecanja ČDZ

Slika 4. Čitanje uz terapijskog psa, suradnja s Centrom za rehabilitaciju Silver

Slika 5. Radionica „Oprostite, jeste li vi vještica?“

Slika 6.-9. Igrokaz učenika 8. razreda prema priči Ivane Brlić - Mažuranić *Šuma Striborova,* 2017., Lidrano

Slika 10. Monolog, tekst: Zagoda T., Velika dilema, Lidrano, 2016.

Slika 11. Monolog, tekst: Zagoda T., Nevjerojatan rasplet u garaži, Lidrano, 2018.

Slika 12. Monolog, tekst: Andrić I., Ex Ponto, Lidrano, 2019

Slika 13. Pripovijedanje - Puna vreća laži, bajka Pričofest, 2021.

Slika 14. Učenici 4. razreda OŠ Žitnjak slušaju pripovijedanje priče u Etnografskom muzeju

Slika 15. Učenički rad na temu *Animacija, pokretna kreacija*

Slika 16. *Učenici degustiraju čokoladu na izvannastavnoj aktivnosti KUMA*

Slika 17. Ocjena zanimljivosti tema

Slika 18. Ocjena upotrebljivosti obrađivanih tema u svakodnevnom životu

Slika 19. Ocjena poučnosti radionica

Slika 20. Aktivnost koja se učenicima najviše svidjela

Slika 21. Učenici OŠ Žitnjak prezentiraju lokalnu akciju *Novi početak,* MSU, 2022.

Školska knjižnica – kreativna učiteljica poduzetničkih i čitalačkih kompetencija

Sažetak

Uloga i potencijal školskih knjižnica i knjižničara u razvoju čitalačkih, te posebno poduzetničkih kompetencija nedovoljno je iskorišten i istražen. Prostor i potreba za njihovim aktivnijim uključivanjem u razvoj i provedbu aktivnosti poticanja i razvoja poduzetničkih kompetencija svakako postoji, provođenjem aktivnosti kod učenika već od najranije dobi.

Diplomski rad daje pregled i pruža uvid u raznovrsnost aktivnosti koje školske knjižnice i školski knjižničari mogu provoditi u cilju poticanja čitalačkih i poduzetničkih kompetencija kod učenika. OŠ Žitnjak, Zagreb odabrana je kao kontekst tj. svojevrsni *case study* na čijem primjeru su prikazani primjeri različitih aktivnosti koje knjižničari i knjižnice mogu provoditi, u svrhu boljeg razumijevanja postojeće prakse i aktivnosti školskih knjižničara.

Rad ukazuje na važnost uloge školskih knjižničara i knjižnica kao „kreativnih učiteljica“ ali i kao važnog čimbenika u širem društvenom kontekstu. Potrebna su daljnja istraživanja i poticanje aktivnosti školskih knjižnica u razvoju čitalačkih i poduzetničkih kompetencija, ali i u širem kontekstu poduzetničkog obrazovanja i *edutainmenta.*

Ključne riječi: čitalačke kompetencije; poduzetništvo; poduzetničke kompetencije; poticanje čitanja; školska knjižnica; školski knjižničar

School library - a creative teacher of entrepreneurial and reading competences

The role and the potential of school libraries and librarians in the development of reading, and especially entrepreneurial competences is insufficiently utilised and explored. The room and the eed for their more active involvement in the development and implementation of activities to encourage and develop entrepreneurial competencies certainly exists, by implementing activities with students from an early age.

The thesis gives an overview and provides insight into the variety of activities that school libraries and school librarians can carry out in order to encourage reading and entrepreneurial competences in students. Elementary school Žitnjak, Zagreb was chosen as a context, i.e. a kind of case study, on the example of which instances of different activities that librarians and libraries can carry out are presented, in order to better understand the existing practice and activities of school librarians. The paper points to the importance of the role of school librarians and libraries as "creative teachers" but also as an important factor in the wider social context. Further research and encouragement of the activities of school libraries in the development of reading and entrepreneurial competences, but also in the broader context of entrepreneurial education and edutainment, is needed.

Summary

Keywords: entrepreneurship; entrepreneurial competences; encouraging reading; school librarian; school library; reading competences